नक्सा (Map)
मायादेवी गाउँपालिका, कपिलवस्तु

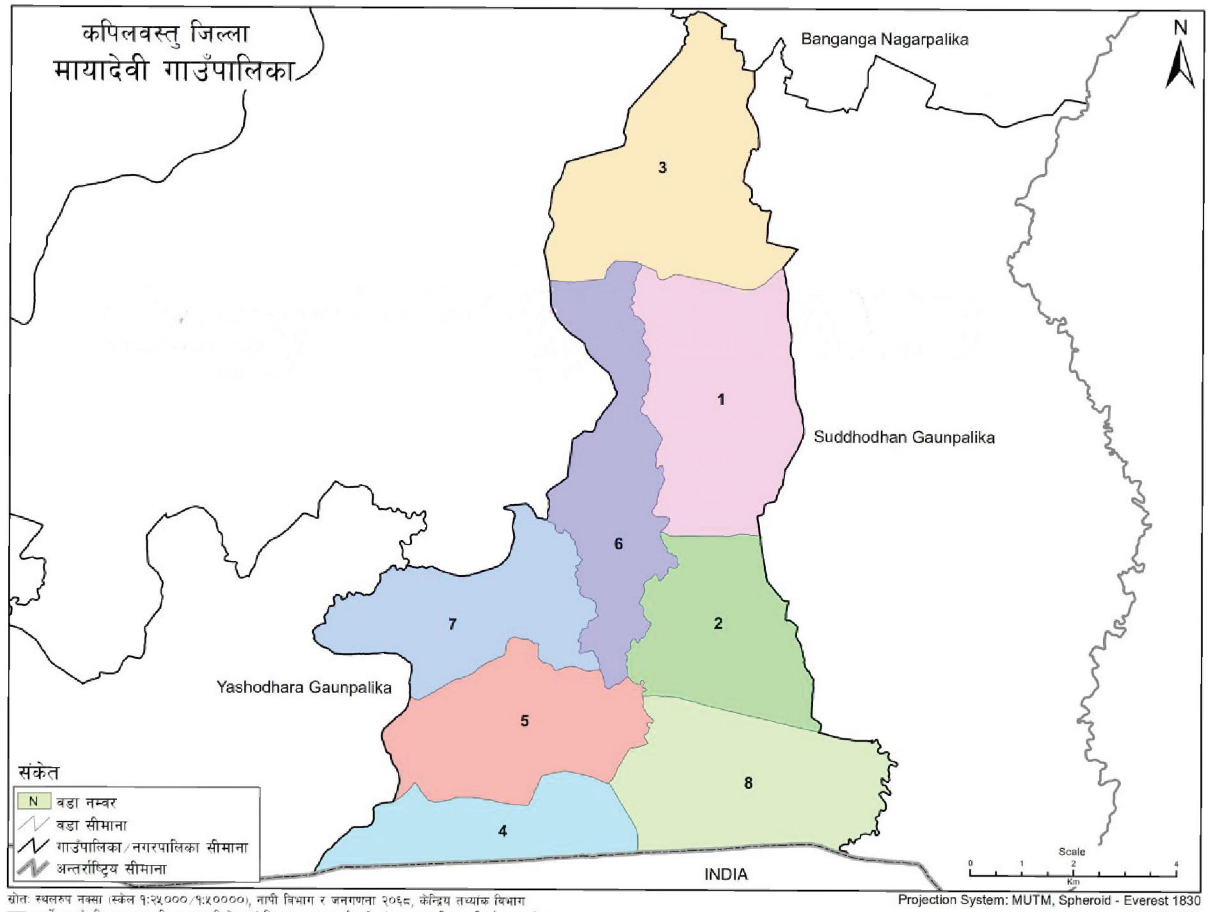

वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०७८
मायादेवी गाउँपालिका, कपिलवुस्त

वैदेशिक रोजगारको समग्र अवस्था

पालिका भित्रको जम्मा घरधुरी: ६,५०७

वैदेशिक रोजगारमा गएको जम्मा संख्या: ५,६१७

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको संख्या: २,२२६

वैदेशिक रोजगारमा रहेको संख्या: ३,३९१

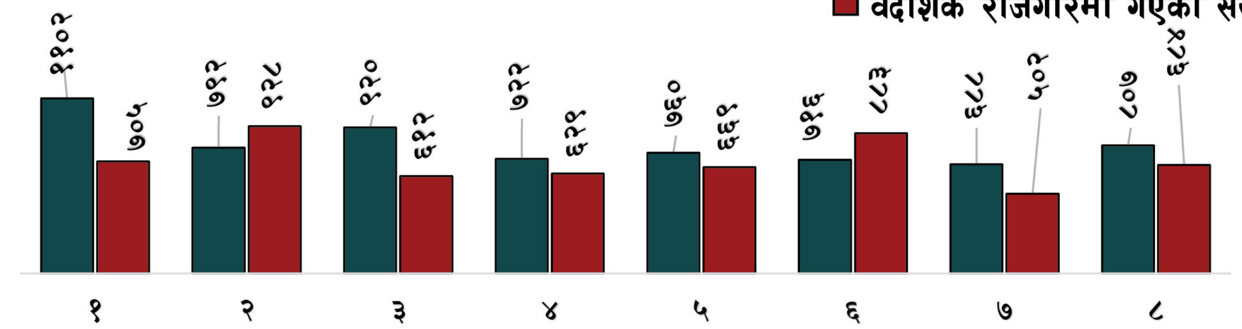

मायादेवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, पकडी, कपिलवस्तु
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प्राक्कथन

नेपाल संघीयतामा प्रवेश गरे सँगै नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ। संविधानले यी तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चित गरेको छ। स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका बिषयमा कानुन बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ। संवैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत गठन भएको मायादेवी गाउँपालिकाको आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ। मायादेवी गाउँपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दिर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनावद्ध ढंगले अगाडी बढाउन गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण अति आवश्यक हुन्छ। यस्ता पक्षलाई मध्यनजत गर्दै यस गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पुर्ण पक्षको सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आएको छ। जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुगि सरोकारवालाहरुलाई सम्वन्धित सरोकारको विषयमा सु-सुचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ।

यस मायादेवी गाउँपालिकाले बैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत विवरण संकलन गरी यस क्षेत्रको अवसर, चुनौती तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले **"वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र २०७९"** तयार गरिएको छ। नेपालको संविधान २०७२ ले बैदेशिक रोजगारलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभुति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गर्ने नीति लिएको छ। साथै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय सरकारलाई बैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रम शक्तिको तथ्यांक संकलन, रोजगार सुचना केन्द्र सञ्चालन तथा सूचना प्रवाह, सीप तालिम, वित्तिय साक्षरता, पारिवारिक/सामाजिक पुन:एकिकरण लगायत बैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा आधारभुत सेवा प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ। उक्त जिम्मेवारीलाई वार्षिक, आवधिक तथा रणनैतिक योजनाहरुमा समावेश गरी विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न वा यस क्षेत्रको नियमन तथा व्यवस्थापनको लागि बैदेशिक रोजगार सम्वन्धि आधारभुत तथ्यहरुको आवश्कता पर्दछ। यस पार्श्व चित्र मार्फत मायादेवी गाउँपालिका भित्रको बैदेशिक रोजगारको प्रवृति, प्राप्त विप्रेषण, सोको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यांकहरु उपलब्ध भएका छन। जस्ले गर्दा यस क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक गतिविधिहरुको योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा महत्वपुर्ण योगदान पुग्ने अपेक्षा लिएको छु।

उक्त पार्श्व चित्र तयार गर्न यसको आवश्कताको वारेमा महशुस गराई प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने सामी परियोजना सहयोग ईकाई/हेल्भेटास नेपाललाई हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्दछु। प्रस्तुत पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा त्रुटि रहित बनाउने प्रयास गर्दा गर्दै धैरै त्रुटि होलान्, यहाँहरुको अमुल्य सुझाव प्राप्त भए आगामी दिनमा मार्ग दर्शन हुने छ।

अन्तमा यो पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा सूचना तथा तथ्यांक उपलब्ध गराउनु हुने सम्पुर्ण मायादेवी गाउँपालिकाबासी, वार्ड अध्यक्ष ज्यूहरु, सदस्य ज्यूहरु, जानिफकार व्याक्तिहरु, सत्य तथ्य सूचना लिने जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुहुने गणकहरु र मायादेवी गाउँपालिकामा कार्यरत सम्वन्धित कर्मचारीहरु प्रति गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय हार्दिक आभार तथा धन्यवाद प्रकट गर्दछ।

वलीउद्दीन मुसलमान
अध्यक्ष
मायादेवी गाउँपालिका, लुम्बिनी प्रदेश, कपिलवस्तु, नेपाल

विषेश धन्यबाद

हामी जनप्रतिनिधीहरू निर्बाचित भएर आएपछि नगरको चौतर्फी विकास कसरी गर्ने भन्ने नै मुख्य ध्यय थियो । विगतका दिनहरूमा गर्दै र चल्दै आएका सोंच व्यवहारभन्दा फरक ढंगले अघि बढ्नु पर्छ भन्ने मान्यताले अघि बढौ भन्ने संकल्प गऱ्यौं । भूगोल ठूलो र फरक प्रकृतीका भूगोलका कारण पनि एउटै सोंचले विकास सहज थिएन । ८ वटा वडा रहेको यस गाउँपालिकाका कुना कन्दराको समुचित विकासको जिम्मेवारी हाम्रो रहेको छ । नगरको चौथर्फी विकासको लागि विप्रेषणले ठूलो भुमिका खेलेको छ र कपिलवस्तु जिल्ला पनि बैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रमुख जिल्लाहरुमा नै पर्छ भने मायादेवी गाउँपालिकाबाट पनि बैदेशिक रोजगारीमा जाने स्थानीय तहमा पर्दछ । तसर्थ समग्र बैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउन यसको अध्ययन आवश्यक ठान्यौं र आप्रवासन प्रोफाइल बनाउने योजनाका साथ बजेट विनियोजन गऱ्यौं ।

बैदेशिक रोजगारीको बस्तुस्थितीको तयारीले मात्रै आवश्यकता र पहिचानमा आधारित विकास हुन सक्छ भन्ने उद्देश्य राखेर सूचना संकलन गर्ने कामलाई अघि बढायौं । निकै लामो मेहनतपछि अहिले गाउँपालिकाको बैदेशिक रोजगारको बस्तुस्थिती के छ भन्ने बारेमा प्रोफाइल तयार भएको छ । मायादेवी गाउँपालिकाबाट बैदेशिक रोजगारीमा गएका र फर्केर आएका व्यक्तिहरुको समग्र अवस्था लगायत बैदेशिक रोजगारीमा रहेको समस्या र विप्रेषणको अवस्थालाई यस प्रोफाइलमा समावेश गरिएको छ ।

आप्रवासन प्रोफाइल बनाउनका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने कर्मचारी, तथ्यांक उपलब्ध गराउने व्यक्ति, संस्था, तथ्यांक संकलनका लागि गाउँ- गाउँमा खट्ने गणकहरू र सल्लाह सुझाब दिने सबै क्षेत्रका महानुभावहरू सबैलाई विशेष धन्यबाद छ । अब आप्रवासन प्रोफाइलका आधारमा गाउँपालिकाले प्रस्तुत गर्ने योजनाहरूले बैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित सवालहरुलाई सहज हुनेछ र युवाहरुलाई यहि केहि गर्ने वातावरण सृजना गर्न गाउँपालिकाबासीसँगै सबै क्षेत्रका महानुभाव एवं संघसंस्थाहरूले साथ सहयोग दिनु हुनेछ भन्ने अपेक्षा समेत गरेको छु ।

....

सरस्वती यादव

उपाध्यक्ष,

मायादेवी गाउँपालिका, लुम्बिनी प्रदेश, कपिलवस्तु, नेपाल

मन्तव्य

मुलुक संघीय संरचना अनुसार अगाडि वढीरहेको सन्दर्भमा मायादेवी गाउँपालिकाले स्थानीय सरकारको रुपमा आफ्नो गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण सहितको आप्रवासन पार्श्व चित्र तयार गर्न लागेकोमा हामी अत्यन्त हर्षित छौ। यस आप्रवासन पार्श्व चित्रमा गाउँपालिकाको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्थालाई पाँचवटा खण्डमा विभाजन गरी तयार गरिएको छ। यस पार्श्व चित्रले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन गाउँपालिकको वार्षिक तथा आवधिक योजना निर्माणमा ठोस टेवा पुर्याउने अपेक्षा गरेको छु। साथै यस मायादेवी गाउँपालिकाको वैदेशिक रोजगारीको वारेमा चासो तथा जानकारी राख्ने जो कोहीलाई यो पार्श्व चित्र उपयोगी हुने कुरा निर्विवाद छ। वैदेशिक रोजगारीको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने विद्यार्थी एवं अनुसन्धानकर्ताहरुका लागि पथप्रदर्शक ठहरिने कुरामा विश्वस्त छु।

अन्तमा, यो आप्रवासन पार्श्व चित्र पुस्तक तयार गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने सामी|हेल्भेटास नेपाल, घरधुरी सर्वेक्षणमा खटिएका गणकहरु, सहयोग र समन्वय गर्ने गराउने यस मायादेवी गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सम्वन्धित वडा अध्यक्षहरु तथा जनप्रतिनीधिहरु लगायत मायादेवी गाउँपालिकाका सम्पुर्ण कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु।

....
प्रमेश्वर यादव
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
मायादेवी गाउँपालिका, लुम्विनी प्रदेश, कपिलवस्तु, नेपाल

संरक्षक

श्री वलीउद्दीन मुसलमान

अध्यक्ष

श्री सरस्वती यादव

उपाध्यक्ष

प्रमुख सम्पादक

श्री प्रमेश्वर यादव

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सम्पादन मण्डल

श्री सुरेन्द्र कुर्मी

सुचना अधिकारी

श्री राम चन्द्र चौधरी

विशेष सहयोगी

सामी परियोजना सहयोग इकाई

हेल्भेटास नेपाल

प्रकाशक

मायादेवी गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पकडी, कपिलवस्तु

विषयसूची

क्र.स.	विषयवस्तु	पेज न.
	खण्ड-एक: कार्यकारी सारांश	
१.	कार्यकारी सारांश	१-३
	खण्ड-दुई: तथ्यांक संकलनको परिचय तथा पृष्ठभूमि	
२	परिचय	९
२.१	पृष्ठभूमि	९
२.२	तथ्यांक संकलन/पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य	१०
२.३	पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरु	११
२.३.१	पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कायर्यशाला	११
२.३.२	गणक छनोट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन	११
२.३.३	तथ्यांक संकलन	११
२.३.४	तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण	११
२.३.५	पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन	११
२.३.६	पार्श्व चित्रको प्रतिवेदन तयारी	१२
२.४	तथ्यांक संकलनको सीमा	१२
२.५	संकलित सूचनाहरूको प्रयोगमा संवेदनशीलता	१२
	खण्ड-तिन: वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण	
३.	वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण	१३
३.१	वैदेशिक रोजगार रहेका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण	१४
३.२	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्यमुलुक र पेशा सम्बन्धी विवरण	१४-१५
३.३	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरुले सुरक्षित आप्रवासन प्रकृया अवलम्बनको अवस्था	१६-१८
३.४	वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषण प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था	१८-१९
३.५	वैदेशिक रोजगारको क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु	२०
३.६	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिहरुका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु	२०
३.७	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण	२१
३.८	विविध	२१
	खण्ड-चार: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण	
४.	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण	२२
४.१	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण	२३
४.२	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किनुका कारण	२३
४.३	मुख्य गन्तव्यमुलुक तथा आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता सम्बन्धी विवरण	२४
४.४	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना	२५
	खण्ड-पाँच: गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सवालहरु	
५.	गाउँपालिका भित्रका वैदेशिक रोजगार सम्बन्धिका महत्वपूर्ण सवालहरु	२६-२८
	खण्ड-छ: तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरु	
६.	अनुसूची -१ वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरु	२९-३४
६.१	अनुसूची -२ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरु	३५-३७

खण्ड-एक

कार्यकारी सारांश

१. कार्यकारी सारांश:

वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, समस्या तथा सवालहरुलाई उजागर गर्ने उद्देश्यले "वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०७९" तयार गरिएको छ। जसले मायादेवी गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्था तथा सो सँग सम्बन्धित विषयहरुको समग्र परिदृश्य प्रतिबिम्बित गर्दछ। पार्श्व चित्र मार्फत प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित तथा व्यवस्थित गरी यसबाट प्राप्त सीप र पूँजीलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै वैदेशिक रोजगारका कारण सृर्जित समाजिक लागतलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यन्वयन एवम् अनुगमनका लागि महत्वपूर्ण सहयोग पुग्नेछ।

मायादेवी गाउँपालिकाले गरेको घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ को प्राप्त नतिजाको आधारमा जनसंख्याका विविध पक्षहरुको विश्लेषण गरिएको छ। सो सर्वेक्षण अनुसार मायादेवी गाउँपालिको कुल घरधुरी संख्या ६,५०७ रहेको छ। उक्त घरधुरीमा जम्मा जनसंख्या ४८,२१८ जना रहेको छ। जसमध्ये पुरुष ५०.२० प्रतिशत (२४,१९८ जना) र महिला ४९.८० प्रतिशत (२४,०२० जना) रहेका छन। उक्त कुल ६,५०७ घरधुरी मध्ये ७४ प्रतिशत (४,८०७ घरधुरी) घरधुरीहरुका ५,६१७ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये २,००९ घरधुरीका २,२२६ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने २,७९८ घरधुरीका ३,३९१ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत छन्। यस पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका र फर्केर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित समग्र विवरणलाई दुई खण्डमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ। तेस्रो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा रहको व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण र चौथो खण्डमा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिकाको ३,३९१ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन्। वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत कुल संख्या मध्ये ०.३० प्रतिशत महिला छन्। गाउँपालिका भित्र जनजाति तथा मुस्लिमहरुको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोले अधिकांश युवाहरु जनजाति र मुस्लिम समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीहरु मध्ये ४० प्रतिशत जनजाति, ३८ प्रतिशत मुस्लिम, १७ प्रतिशत दलित र ५ प्रतिशत अन्य जातजातिका रहेका छन्। उमेर समुहको तुलनामा करिब ८२ प्रतिशत व्यक्तिहरु २१ देखि ४० बर्ष उमेर समूहका छन्। उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश उर्बर उमेर समुहका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ। जसले गर्दा स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारमा रहेका ६० प्रतिशत व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ। सबै भन्दा बढि कतारमा कार्यरत युवाहरु ४१ प्रतिशत रहेका छन्। त्यस पछि क्रमस साउदी अरवमा १० प्रतिशत, संयुक्त अरव इमिरेट्स (यूएइ/दुवईब) ५ प्रतिशत, ४ प्रतिशत मलेशिया लगायतका खाडी देशहरुलाई यस गाउँपालिकाका युवाहरुले गन्तव्यमुलुकको रुपमा छनौट गरेका छन्। त्यसै गरी १ प्रतिशत युवाहरु अन्य मुलुकहरुमा गएका छन्। बाँकी ३९ प्रतिशत युवाहरु भारत गएको पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ। उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ। तर यस गाउँपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुको संख्या कमी रहेको पाईएको छ। विदेशमा कार्यरत कुल ३,३९१ जना युवा मध्ये २७ प्रतिशत युवाहरुले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर गएको अवस्था छ। त्यसै गरी वैदेशिक रोजगारमा जाँदा सीप तालिम सिकेर जाने युवाको संख्या पनि अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब १४ प्रतिशत युवाहरुले मात्र सीप तालिम सिकेर विदेश गएका छन्। बाँकी ८६ प्रतिशत युवाहरु कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ। फलस्वरुप उनीहरुले गन्तव्यमुलुकमा सोंचे अनुरुपको लाभ प्राप्त गर्न नसक्नुका साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईहरुको सामाना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ।

वैदेशिक रोजगारमा रहेका कुल संख्या ३,३९१ जना लाई नियाल्दा करिब ३ प्रतिशतले मात्र राहदानी, सम्झौता पत्र लगायतका अत्यावश्यक कागजत्रको प्रतिलिपी घरपरिवारमा छाडेको पाईएको छ। जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य रुपमा आवश्यक हुन्छ। उक्त तथ्यले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुलाई लक्षित गरी सचेतनामुलक कार्यक्रम गर्नु पर्ने देखिन्छ। विदेशमा कार्यरत युवाहरु (३,३९१ जना) मध्ये ६० प्रतिशत युवाहरु नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। १ प्रतिशत युवाहरु भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखवद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या

तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी यस विषयमा पनि स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ। बाँकी ३९ प्रतिशत युवाहरु भारतमा रोजगारी गरिरहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ।

भारत बाहेक अन्य मुलुकमा रोजगारीमा गएका मध्ये करिब ४२ प्रतिशत युवाहरु ईजाजत प्राप्त संस्था (मेनपावर कम्पनी) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। त्यसै गरी १५ प्रतिशत व्यक्तिहरु बिचौलिय (स्थानीय एजेन्ट) मार्फत विदेश गएको पाईएको छ। बाँकी युवाहरु G to G (दुई सरकार बिच भएको सम्झौतामा सरकारले पठाउने प्रक्रिया मार्फत) लगायतको प्रक्रियाबाट विदेश गएको पाईएको छ। करिब ४२ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी मार्फत गएको संख्या देखिए पनि उक्त कम्पनी सम्म पुग्नको लागि बिचौलिया (एजेन्ट)हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ। स्थानीय युवाहरुको ईजाजत प्राप्त संस्थासम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरुमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यक्ताको बारेमा सूचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यत्मक अवस्था देखिन्छ। जसले गर्दा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरुको विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि २० गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ। नेपाल सरकारले खाडीमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका मध्ये ०.४० प्रतिशत युवा मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ। करिब ३७ प्रतिशतले एक देखि दुई लाख रुपैंया सम्म बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई रकम बुझाएर विदेश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ।

वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो। प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ। यस गाउँपालिकामा बार्षिक रुपमा ५८ करोड २३ लाख ७५ हजारको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ। (उक्त विवरण वैदेशिक रोजगारमा रहेका ३,३९१ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको रेर्कडको आधारमा तयार गरिएको हो।) वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई ३,३९१ जनाको मासिक कमाईको औषत रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषत १४ हजार ३११ रुपैंयाको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ। एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल विप्रेषण मध्ये सबै भन्दा बढि कतारबाट ५३ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ। त्यस पछि क्रमस साउदी अरबबाट १३ प्रतिशत, यु.ए.ई.बाट ७ प्रतिशत, मलेशियाबाट ५ प्रतिशत, युरोपबाट र बाँकी विभिन्न देशबाट ३ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ। भारतबाट प्राप्त विप्रेषणले समग्र विप्रेषणको करिब १९ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ। वैदेशिक रोजगारमा रहेको ३,३९१ मध्ये करिब १० प्रतिशत युवाहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन। कतिपय युवाहरु भर्खरै गन्तव्य मुलुक पुगेको, केहि युवाहरुले गन्तव्यमुलुकमा नै वचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ।

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा मायादेवी गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ। उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यक्ता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा उल्लेख्य पहुँच वृद्धि भएको पाईएको छ। समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीवनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपूर्ण टेवा पुर्‍याईरहेको देखिन्छ। तथपि गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा भित्रिरहेको विप्रेषणको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि संस्थागतरुपमा योजनावद्ध प्रयासका लागि आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिएको छ। प्राप्त विप्रेषणको ठुलो हिस्सा करिब १५ प्रतिशत घरखर्चमा प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ। त्यसै गरी घर बनाउनको लागि २७ प्रतिशत, जग्गा खरिदमा ९ प्रतिशत, शिक्षामा ६ प्रतिशत, जिन्सी सम्पत्ती जोड्न ११ प्रतिशत र स्वास्थ्य उपचारमा ९ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ। व्यवसाय शुरुवातमा ०.०३ प्रतिशत र ०.१३ प्रतिशत ऋण लगानीमा रहेको देखिन्छ। बाँकी २२.८४ प्रतिशत बचत गरेको अवस्था छ। उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ। अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ। वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत युवाहरु मध्ये करिब ३ प्रतिशत युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब नपाएको लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ। त्यसको अलवा आफु कार्यरत कम्पनी मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खाना तथा तलब सुविधा नपाएको समस्याहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएका छन्। अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत

जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । जसले गर्दा बालबालिकाहरुलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा सेवा प्राप्त नहुन सक्दछ । कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहको अवस्था पनि सर्वेक्षणको क्रममा पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल २,७९८ घरधुरी मध्ये १ प्रतिशत घरधुरीमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बासोबास गरिहेको पाईएको छ । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको देखिन्छ । विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको हुन सक्दछन् । तसर्थ यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके स्वास्थ्य र समृद्ध समाज निर्माण गर्ने विकास प्रक्रियालाई सहयोग पुर्याउन सकिन्छ ।

मायादेवी गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका कुल ५,६१७ जना मध्ये २,२२६ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । फर्केर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये ७ जना महिला रहेका छन् । फर्केका व्यक्तिहरु मध्ये ३९ प्रतिशत व्यक्तिहरु जनजाती र ३७ प्रतिशत मुस्लिम समुदायका छन् । त्यसै गरी दलित १७ प्रतिशत, बाँकी ७ प्रतिशत अन्य जातजातिका रहेका छन् । देशगत रुपमा तुलना गर्दा सबै भन्दा बढि व्यक्तिहरु खाडीमुलुक र मलेसियाबाट फर्केर आएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल २,२२६ जना मध्ये कतारबाट सबै भन्दा बढि ३९ प्रतिशत युवाहरु फर्केका छन् । त्यस पछि क्रमस साउदी अरब र मलेशियाबाट ७, ७ प्रतिशत, यू.ए.इं./दुवईवाट ५ प्रतिशत लगायतका देशहरुबाट युवाहरु फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बाँकी ४२ प्रतिशत भारत र विभिन्न देशबाट फर्केका छन् । फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ८१ प्रतिशत व्यक्तिहरुले करार सम्झौता अवधि पूरा भएका कारण फर्केर आएका छन् । २ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत रहेको कम्पनीमा समस्या भएर फर्किएको अवस्था छ । त्यसै गरी अन्य कारणले ८ प्रतिशत, स्वास्थ्य समस्या भएर १ प्रतिशत, मेडिकल फेल भएर २ प्रतिशत र कोरोना महामारीका कारणले फर्किनेको संख्या ६ प्रतिशत रहेको छ ।

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये करिव ५ प्रतिशतले कुनै न कुनै सीप तालिम लिएर फर्केको पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका व्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि आफुसँग भएको सीपको प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका मध्ये करिव २९ प्रतिशत व्यक्तिहरु हाल बेरोजगार रहेको र उनीहरु रोजगारीको खोजिमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । त्यसै गरी २० प्रतिशत मानिसहरु तत्काल पुनः वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ । २ प्रतिशत युवाहरुले स्थानीय स्तरमा रोजगारी गरिरहेका छन् । २३ प्रतिशत युवाहरुले कृषि पेशा गरिरहेको र बाँकी २६ प्रतिशत व्यक्तिहरु स्वरोजगार तथा व्यवसायमा संलग्न रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसको अलवा ५३३ जना युवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ । विदेशमा मेहनतको साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालनमा लगानी गर्ने सोंच आफैमा महत्वपूर्ण छ । व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सबै युवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत लक्षित वर्गको विभिन्न कार्यक्रमहरुमा पहुँच वृद्धि, अन्य आवश्यक प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतको सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ । जसलाई विस्तृत रुपमा तालिका तथा अनुसूचीहरुमा उल्लेख गरिएको छ ।

खण्ड-दुई

तथ्यांक संकलनको पृष्ठभूमि तथा उद्देश्य:-

२. परिचय

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था अनुरुप तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चित गरेको छ । स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका विषयमा कानून बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ । संवैधानिक व्यवस्था अर्न्तगत गठन भएको मायादेवी गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अर्न्तगत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । गाउँपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनाबद्ध ढंगले अगाडी बढाउन गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण आवश्यक रहेको छ । यस्ता पक्षहरुलाई मध्यनजर गर्दै यस गाउँपालकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आएको छ । जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुग्नुका साथै सरोकारवालाहरुलाई सम्बन्धित सरोकारको विषयहरुमा सु-सूचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ ।

नेपालको संविधानले रोजगारीलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरी प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको छनौट गर्न पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ । संविधानको धारा ५१ (भ) मा वैदेशिक रोजगारीलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभूति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गरी वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जन भएको पूँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था उल्लेख छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भए सँगै रोजगार तथा बेरोजगारको तथ्यांक सङ्कलन, रोजगार सूचना केन्द्रको सञ्चालन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी सूचना तथा सीप तालिम प्रदान लगायतका महत्वपूर्ण सेवाहरु प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहेको छ । उक्त ऐनको परिच्छेद-३, दफा ११ को उपदफा २ (थ) मा भएको व्यवस्था अन्तरगत स्थानीय सरकारले आफ्नो स्थानीय तह भित्रको सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी एवं वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रमशक्तिको सूचना सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने छ । यो परिप्रेक्ष्यमा मायादेवी गाउँपालिकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत तथ्यांक संकलन गरी यस क्षेत्रको समग्र अवस्था, अवसर, चुनौति तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले "वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०७८" तयार गरेको छ । यस पार्श्व चित्रले मायादेवी गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति, प्राप्त विप्रेषण त्यसको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यहरुको समग्र परिदृष्य प्रतिबिम्बित गर्दछ ।

संकलित तथ्यांक तथा जानकारीहरुले वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रलाई व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमनमा तथ्यगत आधार प्रदान गर्नेछ । उक्त तथ्यगत विवरणको आधारमा यस गाउँपलिकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नमा मद्दत पुग्नेछ ।

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा प्रत्येक वर्ष ५ लाखभन्दा बढी युवाशक्ति श्रम वजारमा प्रवेश गर्ने गरेको देखिन्छ ।[१] तर देश भित्र पर्याप्त एवम् छनौटको रोजगारीका अवसरहरु सृजना हुन नसकेका कारण लाखौंका संख्यामा युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा जाने गरेका छन् । वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांक अनुसार कोभिड महामारी अगाडि दैनिक सरदर १७०० युवा कामको खोजीमा विदेश जाने गरेको देखिन्छ । कोभिड महामारीकै बिचमा पनि दैनिक करिब ५ सयको संख्यामा युवाहरु विदेशिएका छन् ।[२] यसरी विदेशिने अधिकांश युवाहरुको मुख्य गन्तव्य खाडीमुलुक र मलेसिया रहेको छ भने युरोप लगायतका देशहरुमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको देखिन्छ । विभागको तथ्यांक अनुसार हाससम्म करिव ५८ लाख वढी युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा गइसकेका छन् । जुन औपचारिक रुपमा श्रम स्वीकृति लिएर जाने व्यक्तिको तथ्यांक हो । बाँकी करिब २० लाख भन्दा बढि युवा भारत लगायत तेस्रो मुलुकमा श्रम स्वीकृति नलिई रोजगारीको लागि गएको अनुमान छ । लाखौंका संख्यामा युवाहरु विभिन्न मुलुकमा कार्यरत रहेकाले केही वर्ष देखि नेपाल उच्च विप्रेषण भित्र्याउने मुलुकको सूचीमा रहदै आएको छ । आ.व. २०७७/७८ मा ९६१ अर्ब ५ करोड रुपैंया विप्रेषण प्राप्त भएको छ । जसले कुल ग्राहस्थ उत्पादनको अनुपातमा करिब २५ प्रतिशत हिस्सा ओगट्नुका साथै देशको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाएको छ ।[३] विप्रेषणले गरिबी न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्नुका साथै निम्न आय स्तर भएका समुदायहरुको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि भएको छ । वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै विप्रेषण, सीप तथा ज्ञान आर्जन हो । तर वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारसँग आवश्यक सूचना र सीपको अभावका कारण यो क्षेत्र अपेक्षा गरे अनुरुप सुरक्षित र प्रतिफल युक्त बन्न सकेको

१ पन्धौं योजना, पृष्ठ ३३३

२ झैदेशिक रोजगार विभाग/बार्षिक श्रम स्वीकृति विवरण ७७/७८ पृष्ठ ४

३ नेपाल राष्ट्र वैक/*Current Macroeconomic and Financial Situation – Nepali (2077/78)*.

अवस्था छैन । समग्रमा करिब ४८% अदक्ष, ४२% दक्ष (दोस्रो पटक विदेश गएका), ९% अर्धदक्ष, १% मात्र व्यवसयीक तथा उच्च दक्ष कमदार विदेश गएको अवस्था छ [४]। (DoFE 2021 annual report)

सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पर्याप्त जानकारीको कमीका कारण वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिले स्वदेश भित्र ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परिरहेको छ । यसको साथै गन्तव्य मुलुकको धर्म, संस्कृति, हावापानी तथा गर्नु पर्ने कामको सीपको कमीको कारण नेपाली श्रमिकहरुले कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न कठिनाइहरुको सामना गर्नु परिरहेको अवस्था छ । फलस्वरुप अंगभंगका घटनाहरु बढ्नुका साथै दैनिक सरदर ३ देखि ५ जना कामदारको शव नेपाल भित्रिने गरेको छ । वैदेशिक रोजगारले सिर्जना गरेको सामाजिक लागत निकै उच्च छ भने अर्कोतर्फ युवा जनशक्ति बाहिरिंदा स्थानीय विकास प्रक्रियामा समेत नकारात्मक प्रभाव पर्न गएको छ । पुरुषहरु वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेको कारण महिला घरमुलीको वृद्धिलाई सकारात्मक रुपमा लिन सकिने भए पनि परिवार व्यवस्थापन, सामाजिक उत्तरदायित्व लगायतका जिम्मेवारीले उनीहरुको कार्यबोझ बढिरहेको छ । जसको कारण बालबालिका र महिलाहरुमा मनोसामाजिक समस्याहरु वृद्धि भईरहको अवस्था छ । त्यसैले सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी प्रभावकारी सूचना प्रवाहको लागि संयन्त्रको व्यवस्थापन र अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारको माग अनुसार सीपयुक्त जनशक्ति विकास गर्नेतर्फ जोड दिनु आवश्यक छ । अर्कोतिर वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषण, दक्षता र सीपलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै परिवारिक/सामजिक पुनःएकिकरणका लागि संस्थागत रुपमा ठोस पहलहरु शुरुवात गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी छ ।

वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने बाध्यत्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ मायादेवी गाउँपालिकाको उच्च प्राथमिकता रहदै आएको छ । जसको लागि युवा श्रमशक्तिको मूल प्रवाहिकरण मार्फत विकास कार्यलाई तिव्रत्तर रुपमा अगाडि बढाउदै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगार तथा रोजगारका अवसरहरु सिर्जना गर्ने कार्यलाई गाउँपालिकाले जोड दिदै आएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजनाका लागि पहलहरु भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरीय एवम् उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलव्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ । वर्तमान अवस्थामा वैदेशिक रोजगार यूवाहरुको पहिलो रोजाइ तथा पहिलो छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी सामाजिक लागत न्यूनीकरणमा केन्द्रित हुनु आश्यक देखिन्छ ।

२.२ पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य

मायादेवी गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्था, अवसर तथा सवालहरुको उजागर तथा दस्तवेजिकरण गर्नु पार्श्व चित्र निर्माणको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । उक्त पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, वैदेशिक रोजगारीमा गएका तथा फर्केका व्यक्तिको संख्या, विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति, कामदारले भोग्नु परेका समस्या तथा कठिनाईहरु, पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरणका सवालहरु एवं विदेशबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था लगायतको विषय समेटिएका छन् । जसको आधारमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन भई वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा शुसासन प्रर्वद्धनमा मद्दत पुग्नेछ । पार्श्व चित्र निर्माणका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् :

- गाँउपालिका भित्रको घरधुरीबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका र फर्किएका युवाहरुको लगत तयार गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न व्यक्तिको सूचना, सीप तालिम तथा न्यायमा पहुँच सम्बन्धी विवरण संकलन गरी सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी प्रक्रिया अवलम्बनको अवस्था विश्लेषण गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारवाट प्राप्त भइरहेको विप्रेषणको सम्भावित दिगो व्यवस्थापन तथा आयमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति सम्वन्धी विवरण संकलन गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारको क्रममा युवाहरुले भोग्नु परेको समस्या तथा कठिनाईहरुको उजागर गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका युवाहरुको संख्या तथा उनीहरुको हालको अवस्थो विवरण संकलन गर्ने ।
- पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरणसँग सम्बन्धित सवाललाई सम्बोधन गर्न सो सँग सम्बन्धित विवरण संकलन गर्ने।

४ नेपाल आप्रवासन प्रतिवेदन २०२० (पेज नं. ४०)

२.३ पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरु:

२.३.१ पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कार्यशाला

मायादेवी गाउँपालिकाले पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी एक दिने कार्याशाला गोष्ठी सम्पन्न गरेको थियो । उक्त कार्यशाला गोष्ठीमा गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, वडाअध्यक्ष तथा विषयगत शाखा सम्बद्ध कर्मचारीहरूको सहभागितामा सम्पन्न भएको थियो । कार्यशाला गोष्ठीमा पार्श्व चित्र तयारीका प्रक्रियागत चरण, तथ्यांक संकलन विधि, गणक छनौट तथा परिचालन सम्बन्धी गहण रुपमा छलफल भएको थियो । साथै तथ्यांक संकलनको लागि आवश्यक नमूना प्रश्नावलीलाई स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा सम्पादन गरी अन्तिम रुप दिने कार्य पनि सम्पन्न भएको थियो । उक्त कार्यशाला मार्फत पार्श्व चित्रको ढाँचा, सर्वेक्षण औजार *(KoBo Toolbox)*, विधि तथा कार्ययोजना तय गरी पार्श्व चित्र तयारीको कार्य आरम्भ भएको थियो ।

२.३.२ गणकको छनौट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन

तथ्यांक संकलन कार्यको लागि गाउँपालिकाद्धारा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुलाई गणकको रुपमा नियुक्त गरेको थियो । उनीहरुलाई तथ्यांक संकलनका लागि कार्य क्षेत्रमा परिचालन गर्नु पूर्व पार्श्व चित्र तयारीका लागि तथ्यांक संकलन सम्बन्धी २ दिने तालिमको आयोजना गरिएको थियो । गाउँपालिकाको सूचना तथा प्रविधि अधिकृतको समग्र संयोजनमा भएको उक्त तालिममा वैदेशिक रोजगारको विषयमा अवधारणागत स्पष्टता, प्रश्नावलीहरुको गहणता, तथ्यांक संकलन विधि तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गराईएको थियो । तालिमको दौरानमा गणकहरुलाई सफ्ट्वयर *(Kobo Toolbox)* मार्फत नमूना तथ्यांक संकलन गर्न लगाई संकलित तथ्यांकको विश्लेषण गरी पृष्ठपोषण पनि प्रदान गरिएको थियो । उक्त सैद्धान्ति तथा व्यवहारिक तालिम पश्चात गणकहरुलाई तथ्यांक संकलनको लागि सम्बन्धित वडामा परिचालन गरिएको थियो ।

२.३.३ तथ्यांक संकलन

मायादेवी गाउँपालिकाको सात वटै वडालाई समेटेर तथ्यांक संकलनको कार्य सम्पन्न गरिएको छ । जसको लागि गाउँपालिकाद्धारा नियुक्त गणकहरुले वैदेशिक रोजगारमा गएका र फर्केका सवै व्यक्तिको घरधुरीहरुमा प्रत्यक्ष रुपमा उपस्थित भएर अन्तरवार्ता विधि मार्फत तथ्यांक संकलन गरेका छन् । गाउँपालिकाद्धारा स्वीकृत प्रश्नावली अनुसार सम्बन्धित घरधुरीको आधिकारिक सदस्यसँग अन्तरवार्ता गरिएको छ । तर सामाजिक लागतसँग सम्बन्धित सूचनाहरु लिन मुख्य सूचनादाताहरु *(Key informants)* सँग पनि अन्तरवार्ता गरिएको छ । तथ्यांक संकलन कार्यलाई सहज बनाउनका लागि सफ्टवेर *(KoBoToolbox)* को प्रयोग गर्नुका साथै विदेशबाट फर्किएका स्थानीय व्यक्तिहरुलाई गणकको रुपमा परिचालन गरिएकोले गुणस्तरीय तथ्यांक संकलनमा सजिलो भएको पाइएको छ । गणकहरुको कार्यसम्पादनको प्रभावकारिता, संकलित तथ्यांकहरुको गुणस्तरीयता तथा आधिकारिकता वृद्धिका लागि गाउँपालिकाको सूचना प्रविधि अधिकृतको संयोजकत्वमा तथ्यांक सकलन कार्यको समग्र संयोजन तथा अनुगमन कार्य सम्पन्न गरिएको छ । साथै सम्बन्धित वडाध्यक्ष तथा वडा समितिको तर्फबाट पनि वडा स्तरमा भएको तथ्यांक संकलन कार्यको अनुगमन तथा सहजिकरण गरिएको छ । यसको अलवा कतिपय तथ्यांकहरु द्वितीय स्रोत मार्फत संकलन गरिएको छ । जसमा केन्द्रीय तथ्यांक विभागको जनगणना– २०६८, वैदेशिक रोजगार विभाग एवम् श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयको प्रतिवेदनका सूचनाहरु समेत संकलन तथा प्रयोग गरिएको छ ।

२.३.४ तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण

संकलित तथ्यांकहरूलाई माइक्रोसफ्ट एक्सेलमा *Pivot Table* मार्फत प्रशोधन गरिएको छ । उक्त प्रशोधित तथ्यांकलाई बर्णनात्मक विधि मार्फत विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडहरुलाई मुख्य रुपमा टेबल र चित्रहरु मार्फत प्रस्तुत गर्नुका साथै विस्तृत जानकारीको लागि अनुसूचीहरु समावेश गरिएको छ ।

२.३.५ पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन

संकलित तथ्यांकको विश्लेषण पश्चात् प्राप्त सूचना तथा विवरणहरू छलफलका लागि गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारी बिच प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक सूचना तथा विवरणहरुमा प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा पार्श्व चित्रको “प्रारम्भिक मस्यौदा” तयार गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक मस्यौदामा गाउँपालिकाका सम्बन्धित पदाधिकारी तथा सरोकारवालाहरुको प्राप्त सुझावको आधारमा अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

२.३.६ पार्श्व चित्रको अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

पार्श्व चित्रको प्रारम्भिक मस्यौदामा प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषण समेतका आधारमा तयार गरिएको अन्तिम मस्यौदालाई गाउँ कार्यपालिकाको वैठकमा छलफल पश्चात् आवश्यक परिमार्जन सहित अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

२.४ तथ्यांक संकलनको सीमा

तथ्यांक संकलन कार्य मायादेवी गाउँपालिकाको स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकतामा केन्द्रित भई सम्पन्न गरिएको छ । स्थानीय आवश्यक्ताको आधारमा प्रश्नावली निर्माण गरी सूचना संकलन गरिएकोले समग्रमा यो तथ्यांक/पार्श्व चित्रले मायादेवी गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्थालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ । तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषणको कार्य वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका व्यक्ति, मुख्य सूचनादाता र विदेशमा रहेका व्यक्तिको परिवारका सदस्यहरुले प्रदान गरेको जानकारीको आधारमा सम्पन्न गरिएको छ । विदेशमा रहेका व्यक्तिको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन तिनको परिवारका सदस्यहरुसँग निर्भर हुनु पर्ने र कतिपय सदस्यहरु (खासगरी जेष्ठ नागरिक मात्र घरमा भएको परिवारमा) लाई विदेशमा रहेको आफ्नो सदस्यको बारेमा कम जानकारी हुने गरेको पाईएको छ । तथ्यांक संकलनको क्रममा यस्तो अवस्थाको परिवारको संख्या न्यून पाईएको भए पनि उनीहरुले दिएको सूचनामा नै निर्भर हुनु पर्ने अवस्था छ । यसको अलवा सामाजिक लागतका घटनाहरु सावधानीपूर्वक संकलन गर्ने कुरामा विशेष जोड दिईएको भए पनि यस्ता घटनाहरु भावनात्मक, संवेदनशील र व्यक्तिगत गोपनीयतासँग सम्बन्धित भएकाले सम्पूर्ण घटनाहरु प्राप्त नभएको हुन सक्छ ।

२.५ तथ्यांकको प्रयोगमा संवेदनशीलता

पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका र फर्केका व्यक्तिका परिवाहरुको व्यक्तिगत/पारिवारिक विवरण, उनीहरुको आम्दानी तथा खर्चको अवस्था, वैदेशिक रोजगारका क्रममा भोग्नु परेका ठगी तथा वेपत्ता लगायतका समस्याका घटनाहरु संग्रहित भएका छन् । जुन विवरण सम्बन्धित व्यक्ति तथा परिवारको नितान्त व्यक्तिगत सूचनाहरु हुन् । यसका साथै वैदेशिक रोजगारका कारण परिवारमा भएका बेमेल, घरेलु हिंसा, लान्छाना, आरोप लगायतका घटनाहरु पनि संकलन गरिएका छन् । जुन अत्यन्तै संवेदनशील सूचनाहरु हुन् । त्यस्ता सूचनाहरुको संवेदनशीलता, गोपनीयता र त्यसको सार्वजानिकीकरणमा सम्बन्धित पक्षको ध्यान पुग्नु अत्यावश्यक ठानिएको छ । उक्त सूचनाहरु त्यस्ता घटनाहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न, न्यूनीकरण र रोकथामका लागि योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि मात्र उपयोग हुनेछन् ।

खण्ड-तीन

वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

३. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण

मायादेवी गाउँपालिकाको कुल ६,५०७ घरधुरी मध्ये ७४ प्रतिशत ४,८०७ घरधुरीहरुका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये २,००९ घरधुरीका २,२२६ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने २,७९८ घरधुरीका ३,३९१ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत छन् । यस पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका र फर्केर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित समग्र विवरणलाई दुई खण्डमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ । तेस्रो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा रहको व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण र चौथो खण्डमा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरु प्रस्तुत गरिएको छ। यो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरुलाई उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-१: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको वडागत हिस्सा (%)

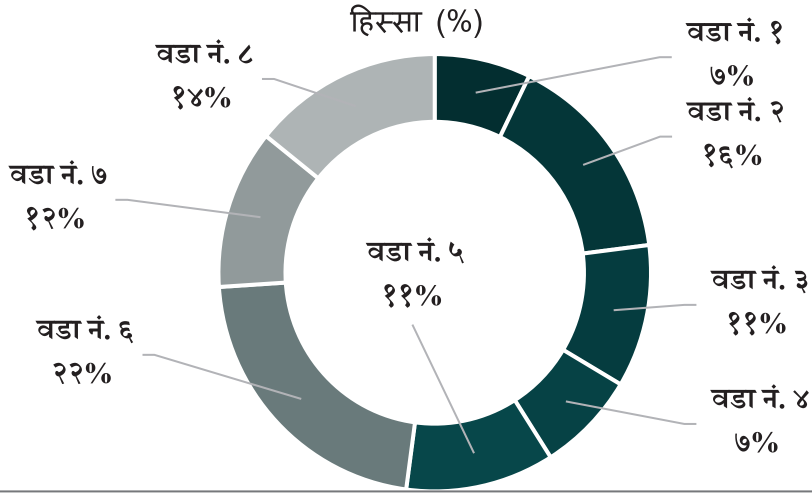

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिकाबाट ३,३९१ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई तुलना गर्दा वडा नं.१ बाट सबै भन्दा बढि ७४१ जना युवाहरु विदेश गएका छन् । उक्त संख्या विदेश गएका कुल संख्याको सबै भन्दा धेरै २२ प्रतिशत हिस्सा हो । त्यसै गरी वडा नं.२ बाट १६ प्रतिशत (५३५ जना), वडा नं. ८ बाट १४ प्रतिशत (४८३ जना) वडा नं. ७ वाट १२ प्रतिशत (४०० जना) वडा नं. ५ र ३ बाट क्रमस ११/११ प्रतिशत प्रतिशत (३७७/३५८ जना), र सबै भन्दा कम वडा नं. ४ र १ वाट क्रमस: ७/७ प्रतिशत (२५३/२४४ जना) युवाहरु विदेशमा कार्यरत छन् । वडागत रुपमा विदेशमा रहेको जनसंख्याको थप विवरण माथिको चित्र नं. १ र २ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-२: वडागत जनसंख्या र वैदेशिक रोजगारमा रहेका संख्या विवरणः

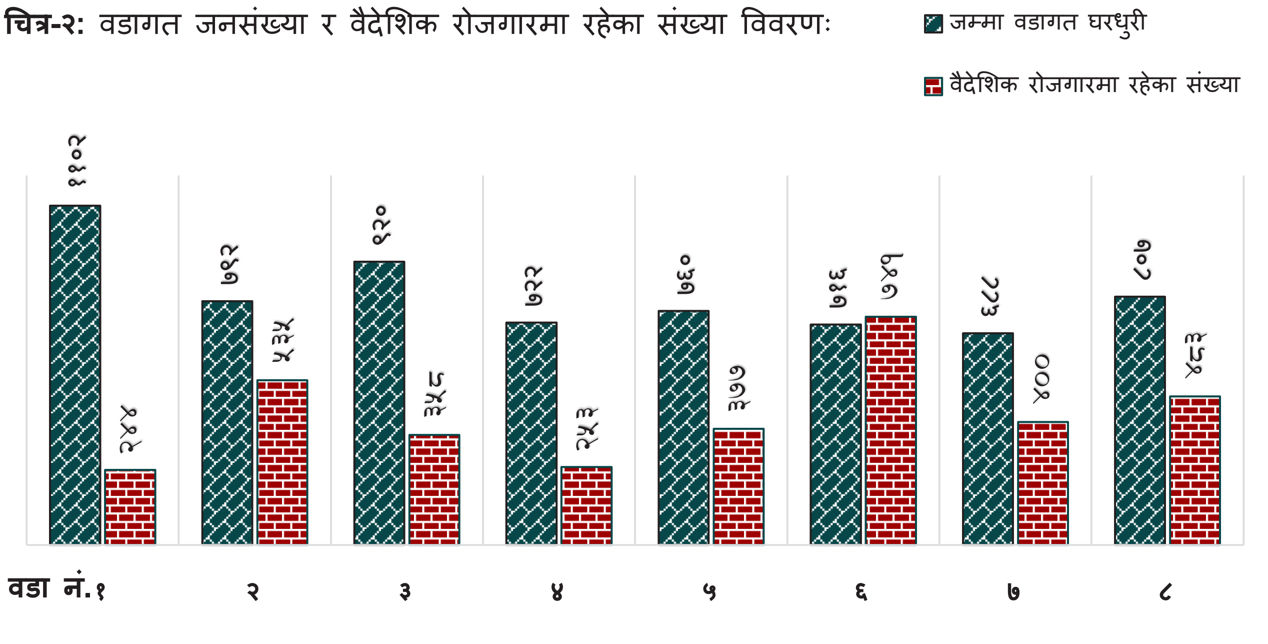

३.१. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण

यस गाउँपालिका भित्र जनजातिहरुको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोले अधिकांश युवाहरु जनजाति समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीहरु मध्ये ४० प्रतिशत (१३५७ जना) तराई जनजाति, ३८ प्रतिशत (१२७९ जना) मुस्लिम, १७ प्रतिशत (५७२ जना) दलित, २ जना पहाडी ब्राम्हण, १ जना पहाडी जनजाती र ३ प्रतिशत (१२० जना) अन्य समुदायका रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या मध्ये महिलाको संख्या ११ जना रहेको छ । उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा २१ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका व्यक्तिहरु सवैभन्दा बढि ८२ प्रतिशत (२७६८ जना) वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । त्यसै गरी ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समुहका ११ प्रतिशत (३७७ जना), १८ देखि २० वर्ष उमेर समुहका ५ प्रतिशत (१७१ जना) र सो भन्दा माथि उमेर समूहका २ प्रतिशत (७५ जना) व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको अवस्था छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश उर्बर उमेर समुहका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा गाउँपालिका भित्रका वस्तीहरु युवाको उपस्थिति न्यून बन्दै गएको अवस्था छ ।

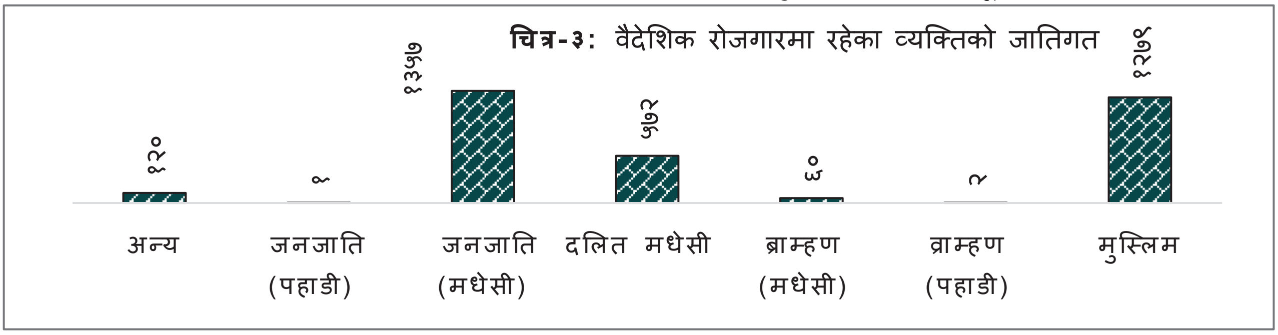

चित्र-३: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत

जसको कारण स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था छ । परिणाम स्वरुप युवाको न्यून उपस्थिति र सहभागिताको अवस्थाले समग्र सामाजिक संरचना तथा विकास प्रक्रियालाई नै असर गर्ने देखिन्छ ।

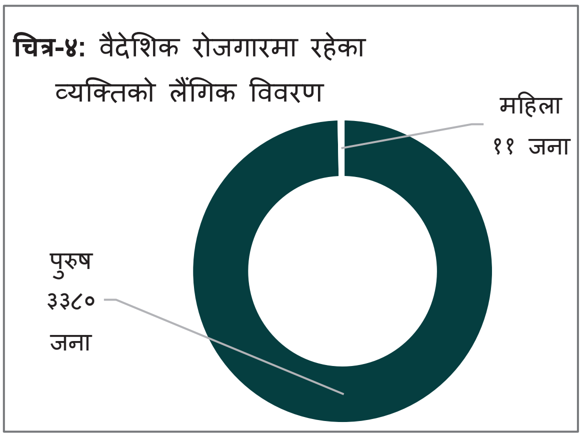

चित्र-४: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको लैंगिक विवरण

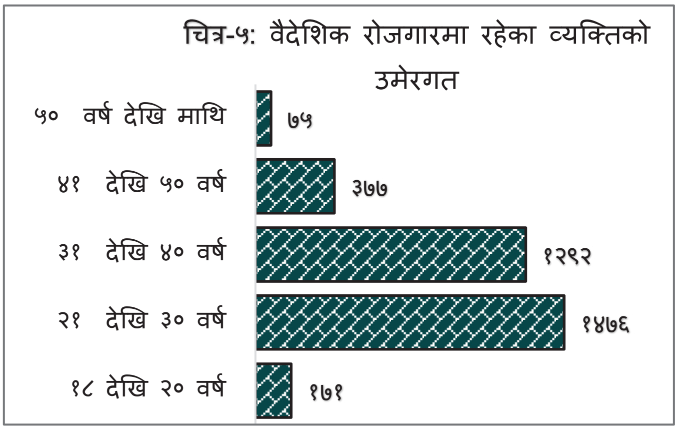

चित्र-५: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको उमेरगत

३.२. मुख्य गन्तव्यमुलुक र पेशा सम्बन्धी विवरण:

मायादेवी गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ । सबै भन्दा बढि कतारमा कार्यरत युवाहरु ४१ प्रतिशत (१३७६ जना) रहेका छन् । त्यस पछि क्रमस साउदी अरवमा १० प्रतिशत (३३१ जना) संयुक्त अरव इमिरेट्स यूएइ/दुवइ ५ प्रतिशत (१८१ जना), मलेशियामा ३ प्रतिशत (११६ जना), भारतमा ३९ प्रतिशत (१३१५ जना) र २ प्रतिशत (७२ जना) युवाहरु अन्य मुलुकहरुमा गएका छन् । बाँकी ८ प्रतिशत युवाहरु भारत गएको पाईएको छ । गन्तव्यमुलुक सम्बन्धी विस्तृत विवरण चित्र नं. ६ मा उल्लेख गरिएको छ ।

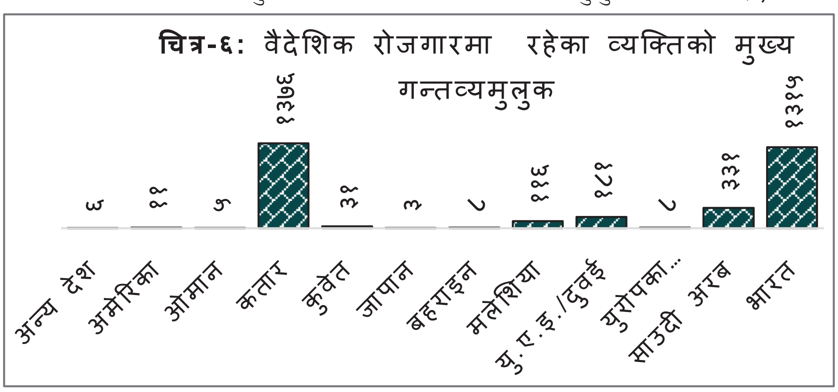

चित्र-६: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको मुख्य गन्तव्यमुलुक

वैदेशिक रोजगारमा रहेका करिब ८६ प्रतिशत युवाहरु अदक्ष (लेबर) कामदारको रुपमा गरिरहेको पाईएको छ। बाँकी युवाहरु विभिन्न पेशामा रोजगारी गरिरहेको जानकारी चित्र नं. ७ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ । उक्त चित्रबाट दक्ष

चित्र-७: सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

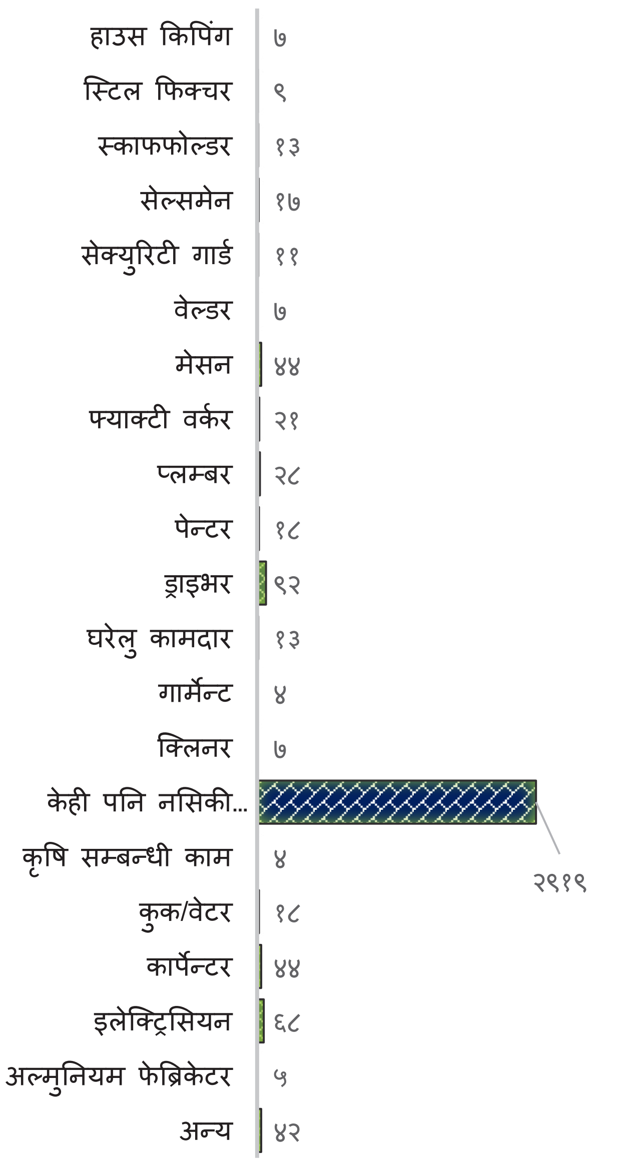

चित्र-८: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिले गरिरहेको पेशा

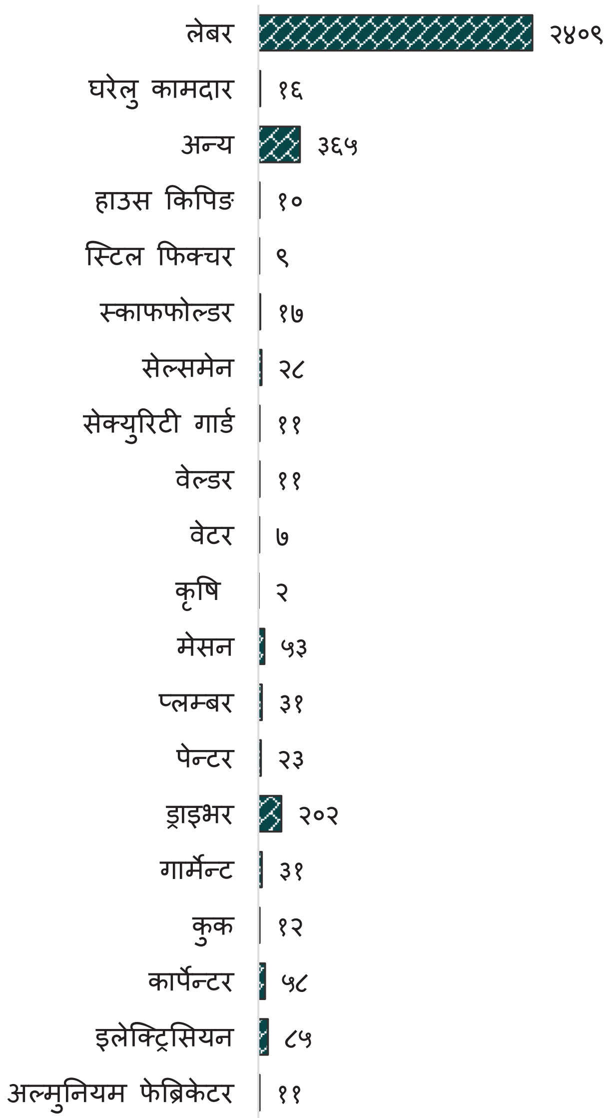

कामदारको रुपमा कार्यरत युवाहरुको संख्या अति न्यून रहेको देखिन्छ। फलस्वरुप वैदेशिक रोजगारबाट अपेक्षा अनुरुपको कमाई तथा प्रतिफल प्राप्त भईरहेको अवस्था छैन। साथै गन्तव्य मुलुकमा काम गर्ने सन्दर्भमा युवाहरुले विभिन्न दुर्घटना तथा कठिनाई भोग्नु परेको अवस्था पनि देखिएको छ। उक्त तथ्यले भविष्यमा वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुलाई लक्षित गरी गुणस्तरीय सीप विकासका तालिमहरु व्यवस्थापन तथा संचालनमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ। तालिम लिएर गएका व्यक्तिहरुको सीपको उपयोग सम्बन्धी विवरण र विदेशमा पुगे पछि प्राप्त सीपको बारेमा तुलनात्मक जानकारी लिन चित्र नं. ७ र ८ लाई तुलना गरेर हेर्न सकिन्छ।

३.३. सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको प्रक्रिया अवलम्वनको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ । उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र पूर्व प्रश्थान लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ । तर यस गाउँपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुको संख्या न्यून रहेको पाईएको छ। विदेशमा कार्यरत कुल ३,३९१ जना युवाहरु मध्ये २७ प्रतिशतले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर वैदेशिक रोजगारीमा गएको पाईएको छ । त्यसै गरी सीप तालिम सिकेर जानेको संख्या पनि अत्यन्तै न्यून रहेको छ ।

चित्र-९: सूचना लिएर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

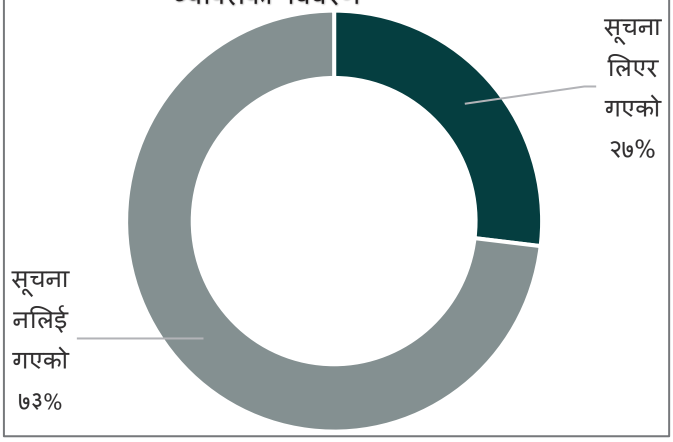

चित्र-१०: घरपरिवारमा अत्यावश्यक कागजपत्र छाडेर जानेको संख्या

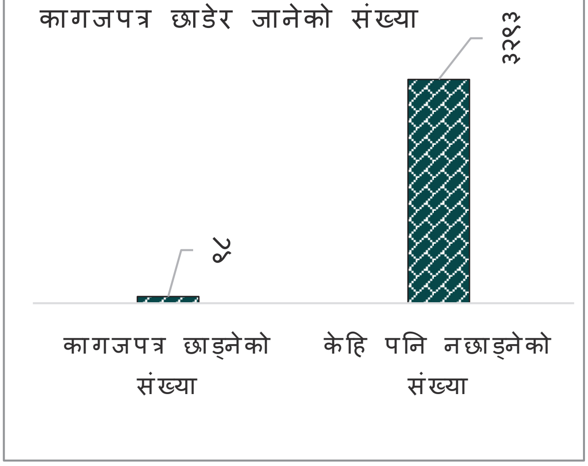

वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब १४ प्रतिशत युवाहरुले मात्र सीप तालिम सिकेर विदेश गएका छन् । बाँकी ८६ प्रतिशत युवाहरु कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत ३,३९१ युवाहरु मध्ये २९ प्रतिशतले विदेश पुगेपछि केहि न केहि सीप हाँसिल गरेर सोही अनुसार काम गरिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यो संख्यालाई घटाएर हेर्दा विदेशमा रहेका व्यक्तिहरुको ठुलो संख्या अदक्ष कामदारको रुपमा काम गरिरहेको अवस्था छ । फलस्वरुप उनीहरुले गन्तव्य मुलुकमा सोंचे अनुरुपको आर्थिक लाभ प्राप्त गर्न नसक्नुका साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईहरुको सामाना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ । यसको साथै पर्याप्त सूचना तथा जानकारीको अभावमा युवाहरुले वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परेको घटनाहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएको छ । प्राप्त जानकारी तथा तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुलाई लक्षित गरी सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पूर्व प्रस्थान र आवश्यक सूचना प्रवाह र सीप विकास सम्बन्धीका आवश्यक तालिमहरुको व्यवस्थापन तथा संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

चित्र-१०: वैदिशिक रोजगारमा जानको लागि विमानस्थलको प्रयोग

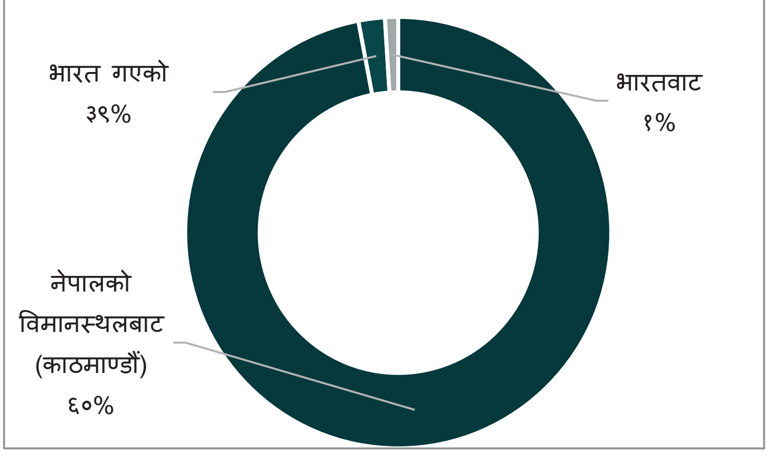

वैदेशिक रोजगारको क्रममा ठगी लगायतको समस्याहरुमा पर्दा न्याय प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक प्रक्रिया लगायतको विषयमा पनि जानकारी न्यून रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा वैदेशिक रोजगारका क्रममा समस्यामा परेका व्यक्तिहरुको न्याय प्राप्तिमा पर्याप्त पहुँच पुगिरहेको अवस्था छैन । उक्त अवस्थालाई सम्बोधन गर्न वैदेशिक रोजगारको क्रममा समस्या भएमा न्याय तथा सहयोग प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक पर्ने कागजपत्रको सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना वृद्धिका अभियानहरु संचाल गर्नु पर्ने देखिएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या ३,३९१ जना लाई विश्लेषण गर्दा करिब २७ प्रतिशतले मात्र अत्यावश्यक कागजत्र (राहदानी, सम्झौता पत्र, पैशा तिरेको भरपाई, मेडिकल, वीमा वा श्रम स्वीकृति लिदाको User ID & password आदी) को प्रतिलिपी घरपरिवारमा छोडेका छन् । जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य आवश्यक हुन्छ ।

विदेशमा कार्यरत युवाहरु मध्ये ९९ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । करिव १५ जना युवाहरु भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखवद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी यस विषयमा स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ । बाँकी ३९ प्रतिशत युवाहरु भारतमा रोजगारी गरिरहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । भारत बाहेक अन्य मुलुकमा रोजगारीमा गएका मध्ये करिब ४२ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तथ्यांकमा ४२ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको संख्या देखिए पनि उक्त कम्पनी सम्म पुग्नको लागि बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ । स्थानीय युवाहरुको मेनपावर कम्पनी सम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरुमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकताको बारेमा सूचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरुको विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि २० गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । ३ जना युवाहरु G to G(Government to Government) प्रक्रिया मार्फत कोरिया लगायतका मुलुकहरुमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी थप विवरण चित्र नं. ११ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ । कोरिया लगायतको देशमा कार्यरत युवाहरुले तुलनात्मक रुपमा धेरै राम्रो लाभ लिन सकेको र प्रक्रियागत कठिनाईहरु पनि सामना गर्नु नपरेको सकारात्मक जानकारीहरु प्राप्त भएको छ ।

चित्र-११: वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी विवरण

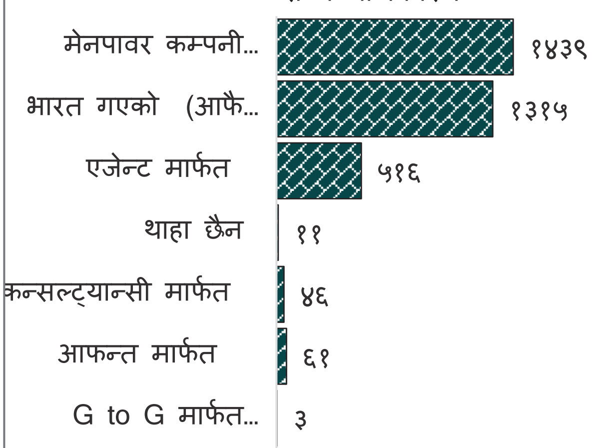

सरकारले खाडिमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरेको छ । वर्तमान अवस्थामा मायादेवी गाउँपालिकाको २,०७६ युवाहरु उक्त देशमा कार्यरत छन् । जुन संख्या विदेशमा कार्यरत समग्र संख्या ३,३९१ जना मध्येको ६१ प्रतिशत हिस्सा हो । उक्त संख्या मध्ये ११ जना युवाहरु मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ । एघार हजार देखि तीस हजार सम्म तिरेर विदेश जानेको संख्या ११ जना रहेका छन् । एकतिस हजार देखि पचास हजार सम्म तिरेर विदेश जानेको संख्या २ जना र ५१ हजार देखि ८० हजार सम्म तिरेर विदेश जानेको संख्या १८ जना, ८१ हजार देखि १ लाख सम्म तिर्नेको संख्या ४०१ जना रहेका छन् । बाँकी १६२९ जनाले एक देखि दुई लाख वा सो भन्दा माथी सम्म बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई रकम बुझाएको अवस्था छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा सरकारले फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि त्यसको कार्यान्वयनको अवस्था न्यून रहेको पाईएको छ । सरकारले लागू गरेको व्यवस्था तथा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको विषयमा स्थानीय युवाहरुमा जानकारीको कमी हुनु, गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धीको सीप नहुनु साथै वैदेशिक रोजगारको समग्र प्रक्रियामा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रतिको निर्भरता बढ्नाले यस्तो अवस्था सिर्जना भईरहेको आंकलन गर्न सकिन्छ । उक्त समस्यालाई न्युनीकरण गर्नको लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुको सूचना तथा सीपमा पहुँच वृद्धि गर्दै बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावरको अनाधिकृत चलखेललाई नियमन गर्नु जरुरी छ । अत: यस क्षेत्रमा योजनाबद्ध रुपमा विभिन्न सचेतना, परामर्श तथा सीप तालिमका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुका साथै सम्बन्धित निकायहरुको प्रभावकारी नियमन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र-१२: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा तिरेको लागत

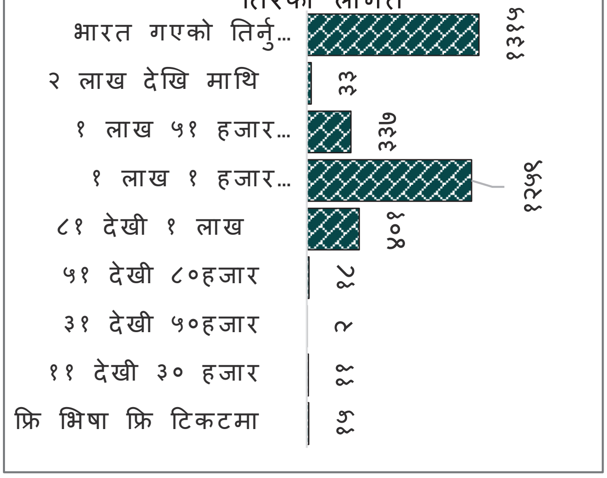

माथिको तथ्यांकलाई हेर्दा वैदेशिक रोजगारमा गएका युवाहरुले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)/मेनपावर कम्पनीहरुलाई सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा धेरै गुणा बढि रकम तिर्नु परिरहेको अवस्था देखिएको छ । जसको लागि वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत रहेका ३,३९१ युवा मध्ये १९ प्रतिशतले ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथीभाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को व्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । करिब १२ प्रतिशत युवाहरुले १२ देखि २४ प्रतिशतमा, १ प्रतिशत युवाले २५ देखि ३६ प्रतिशतमा व्याजमा ऋण लिएको अवस्था छ । वैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट जम्मा २ प्रतिशत युवाले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त तथ्यले वैंक तथा वित्तीय संस्थामा युवाहरुको पहुँच कमजोर रहेको देखिन्छ ।

चित्र-१३: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा लिएको ऋणको व्याजदर

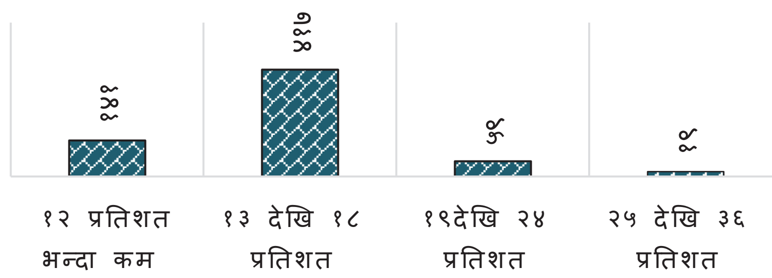

३.४. वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषणको प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारको सबल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस गाउँपालिकामा वार्षिक रुपमा ५८ करोड २३ लाख ७५ हजारको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । उक्त विवरण वैदेशिक रोजगारमा रहेका ३,३९१ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको रेर्कडको आधारमा तयार गरिएको हो । वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई ३,३९१ जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषत १४,३११ को हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ । करिब ६० प्रतिशत परिवारले उक्त विप्रेषण मनी ट्रान्स्फर कम्पनी (IME) बाट प्राप्त गर्ने गरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको ३,३९१

चित्र-१४: वडागत विप्रेषण प्राप्तिको विवरण

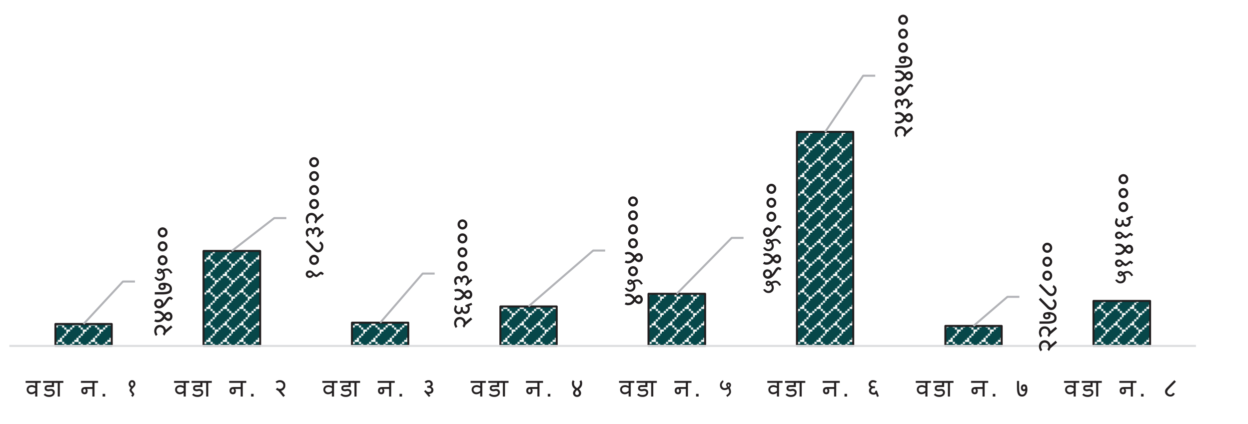

मध्ये करिब १२ प्रतिशत युवाहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन । कतिपय युवाहरु भर्खरै गन्तव्य मुलुक पुगको, केहि युवाहरुले गन्तव्यमुलुकमा नै वचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ ।

माथि उल्लेखित एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल ५८,२३,७५,००० विप्रेषण मध्ये ७९ प्रतिशत खाडि मुलुक तथा मलेसियामा काम गरिरहेका व्यक्तिहरुले पाईएका छन् । यस मध्ये सबै भन्दा बढि कतारबाट ५३ प्रतिशत, साउदी अरवबाट १३ प्रतिशत प्राप्त भएको छ । त्यस पछि क्रमस यु.ए.ई.बाट ७ प्रतिशत, मलेशिया बाट ५ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ । त्यसैगरी भारतबाट प्राप्त विप्रेषणले करिब १८ प्रतिशत हिस्सा रहेको छ । थप विवरण चित्र नं. १५ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-१५: विप्रेषण प्राप्तिको देशगत विवरण (%)

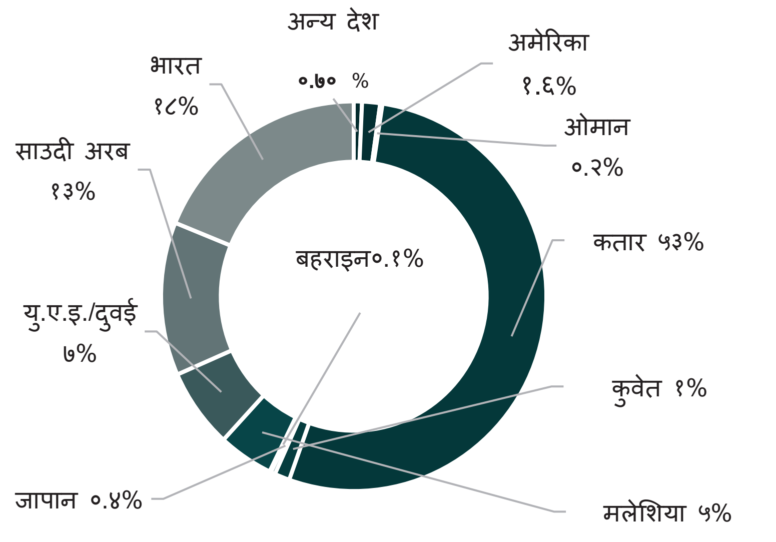

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा मायादेवी गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच वृद्धि भएको अवस्था छ । समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जानजीवनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपूर्ण टेवा पुर्याई रहेको छ । गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण प्राप्त भईरहेको भए पनि त्यसको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि व्यक्तिगत तथा संस्थागतरुपमा योजनावद्ध प्रयासको कमी देखिएको छ । प्राप्त विप्रेषणको ठुलो हिस्सा करिब २७ प्रतिशत घर बनाउन खर्चमा, जग्गा खरिदमा ९ प्रतिशत, प्रयोग भएको देखिएको छ । त्यसै गरी घर खर्च तथा जिन्सी सम्पत्ती जोडनमा क्रमशः १५ र ११ प्रतिशत, स्वास्थ्य उपचार र शिक्षामा क्रमशः ९ र ६ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ । कुल विप्रेषणको करिब २३ प्रतिशत रकम बराबर वचत गरेको पाईएको छ । उक्त बचत विप्रेषण प्राप्त गर्ने परिवार मध्ये ४७ प्रतिशत (१५९९) परिवारले गरेको बचत रकम रहेको छ । वचत गर्ने अधिकांश परिवारले वैंकमा वचत गरेका छन् । सीमित संख्याले लघुवित्त संस्था, सहकारी र स्थानीय समुहहरुमा पनि वचत गरेको पाईएको छ ।

चित्र-१६: प्राप्त विप्रेषणको उपयोगको अवस्था

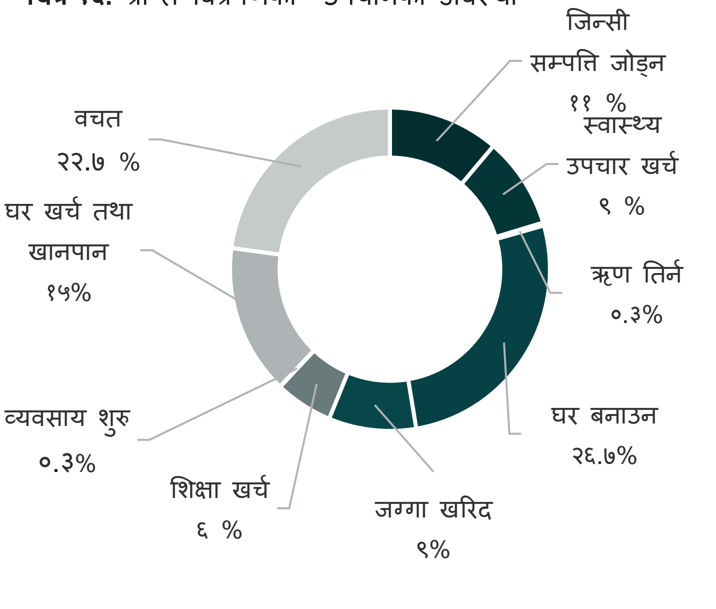

व्यवसाय शुरुवातमा ०.३ प्रतिशत मात्र रकम उपयोग भएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ । विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सके चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्युनीकरण गर्नमा पनि मद्दत पुग्न सक्ने देखिन्छ ।

३.५ वैदेशिक रोजगार क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु:

वैदेशिक रोजगारको क्रममा विभिन्न मुलुकमा कार्यरत युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब नपाएको लगायतको विभिन्न समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ । त्यस्ता समस्याहरुमा पर्ने युवाहरुको कुल संख्या १०२ जना रहेको छ । समस्यामा परेका मध्ये सबै भन्दा धेरै युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको तलब सुविधा नपाएको घटना भेटिएका छन् । त्यस पछि करार सम्झौता अनुसारको काम र तलब दुवै नपाएको र सम्झौता बमोजिमको काम नपाएको घटना भेटिएका छन् । त्यसको अलवा आफु कार्यरत कम्पनी मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खाना तथा तलब सुविधा नपाएको समस्याहरु तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएका छन् । उक्त घटनाहरुको विस्तृत विवरण चित्र नं. १७ मा उल्लेख गरिएको छ ।

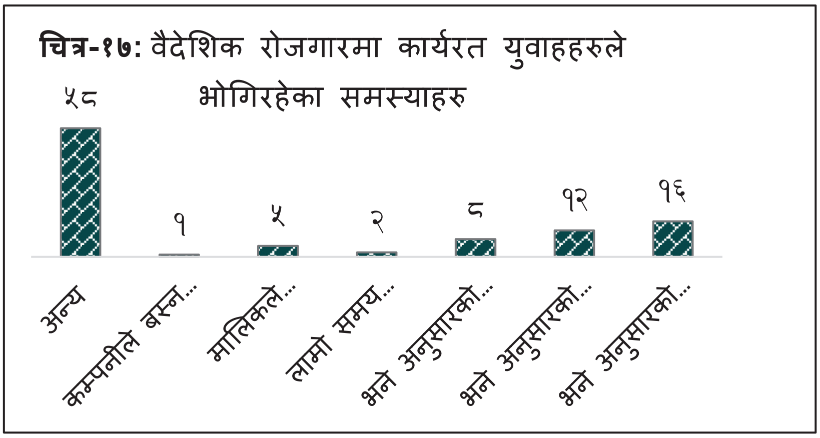

गन्तव्यमुलुकमा कार्यरत युवाहरुले यस्ता समस्याहरु भोगिरहेको भए पनि सहयोग गर्ने निकाय तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारीको कमी हुँदा अधिकांश व्यक्तिहरुले कुनै पनी कानुनी प्रक्रिया अगाडी नबढाएको अवस्था देखिएको छ । त्यसै गरी भविष्यमा त्यस्ता घटनाहरु कम गर्न उक्त विषयमा सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्न जरुरी देखिन्छ । साथै प्राप्त १०२ वटा समस्याहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न सदरमुकाम स्थित आप्रवासी स्रोत केन्द्र, जिल्ला प्रशासन कार्यालय(प्रमुख जिल्ला अधिकारी), वैदेशिक रोजगार वोर्ड, वैदेशिक रोजगार विभाग तथा गन्तव्यमुलुक स्थित कुटनैतिक निकायहरुसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी देखिन्छ ।

३.६. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु:

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिहरुले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ । अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको छ । बालबालिकाहरुलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा सेवा र सहयोग नभएको अनुमान गर्न सकिन्छ । कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहको अवस्था पनि पाईएको छ । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । कतिपय समस्या देख्न सकिन्छ । कतिपय समस्याहरु विचार तथा भावनासँग जोडिएकोले महसुस तथा आंकलन मात्र गर्न सकिन्छ । परिवारका सदस्यहरुमा मानसिक चिन्ता, पारिवारिक बेमेल, घरेलु हिंसा, आत्महत्या, आरोप-लाछाना तथा दोस्रो विवाहको घटनाहरु जस्ता समस्याहरु उल्लेख्य संख्यामा देखिएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा गएका घरधुरीको तथ्यांकलाई हेर्दा ४२ जना पुरुष सहित ४४ जनाले दोस्रो विवाह गरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तालिका (चित्र नं.१९) मा नियाल्दा जेष्ठ नागरिक तथा बालबालिकाहरु एक्लिएको, परिवारिक बेमेल लगायतका ११४ वटा घटनाहरु प्राप्त भएका छन् ।

चित्र नं.-१९: वैदेशिक रोजगारमा हुँदा परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु

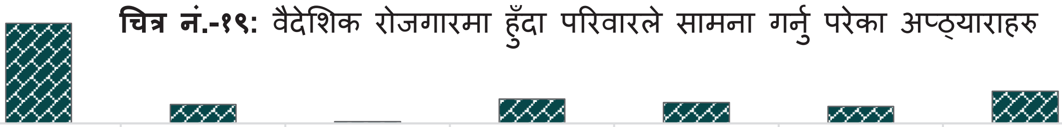

	अन्य घटना	आरोप लान्छाना सम्बन्धीका घटना	गम्भिर मानिसक चिन्ता /वेहोस हुने	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	पारिवारिक वेमेल (घरेलु हिंसा)	वालवच्चा एक्लो भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको
जना	५३	१०	१	१३	११	९	१७

उक्त जानकारी समुदायका मुख्य सूचनादाताहरु (समुदायका शिक्षक, स्वयंसेविका लगागत स्थानीय जानिफकारहरु) मार्फत प्राप्त भएको हो । यस्ता सूचनाहरु नितान्त व्यक्तिगत विषय भएकोले थाहा पाउन र संकलन गर्न चुनौतीपूर्ण भएकोले यो संख्या नै पूर्ण नहुन सक्छ । तथापी यो संख्याले प्रतिनिधि घटनाहरुको उजागर गरेको छ । साथै यी घटनाहरुको व्यक्तिगत गोपनीयता र संवेदनशीलतालाई मध्यनजगर गरी यहाँ कुल संख्या मात्र उल्लेख गरिएको छ ।

विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको छ । यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके स्वास्थ्य समाज निर्माण भई विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सक्छ । गाउँपालिकाले यस्ता समस्या तथा सवाललाई उचित रुपमा सम्बोधन गर्नका लागि आवश्यक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

३.७. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण:

वैदेशिक रोजगारले आन्तरिक बसाईसराईको क्रमलाई बढावा दिएको तथ्य विभिन्न अध्ययनहरुले उजागर गर्दै आएको विषय हो । विप्रेषणको प्राप्ति सँगै आर्थिक स्तर बढे पछि गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सुविधा उपभोगको हिसावले मानिसहरु दुर्गमबाट सुगम अर्थात गाउँबाट शहर तिर बसाई सर्ने प्रक्रिया नियमित र स्वभाविक जस्तै भएको छ । यस गाउँपालिकाका ८५ परिवारहरुले गाउँपालिकाको कार्यालय भएको क्षेत्र, सदरमुकाम तौलिहवा बजार, प्रदेशको राजधानी (बुटवल) लगायतको क्षेत्रमा बसाई सरेर जाने योजना बनाएको जानकारी प्राप्त भएको छ । यसको साथै उक्त क्षेत्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका २०६ जनाले घडेरीको रुपमा जग्गा किनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तालिका २० र २१ मा विस्तृत रुपमा हेर्नु होला

३.८. विविध:

चित्र नं.-२०: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको बसाई सरेर जाने योजना

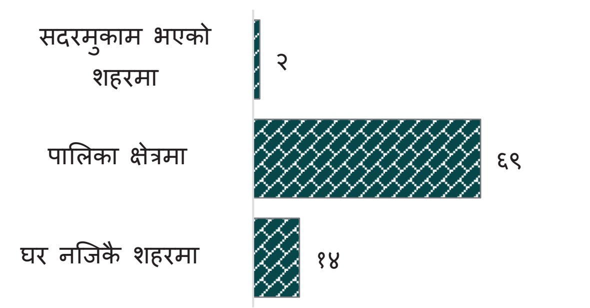

वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीका बालबालिकालाई अंग्रेजी माध्यमबाट गुणस्तरीय शिक्षा दिने योजनामा पकडी, तौलिहवा, बुटवल, भैरहवा तथा काठ्माण्डौं लगायतका शहरमा रहेको नीजि विद्यालयहरुमा पढ्न पठाएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । सो आंकडाले स्थानीय समुदायहरुको नीजि विद्यायल प्रतिको आकर्षण बढिरहेको अवस्था दर्शाउछ । उक्त अवस्थालाई विश्लेषण गर्दै स्थानीय सरकारी विद्यालयहरुमा पनि अंग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठन शुरु गरी शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न सके अंग्रेजी भाषाकै लागि गाउँपालिकाबाट पढ्नको लागि बाहिर जाने अवस्थालाई कम गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

चित्र नं.-२१: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारले घडेरी किनेको विवरण

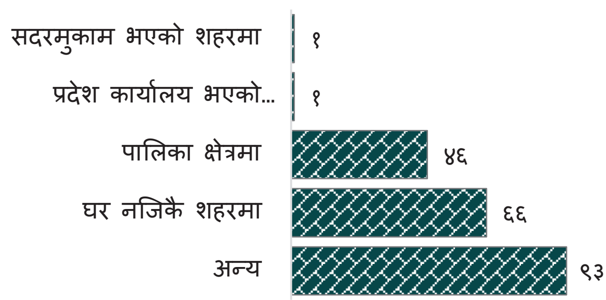

चित्र नं.-२२: बालबालिकालाई नीजि विद्यालय पढ्न पठाएको संख्या

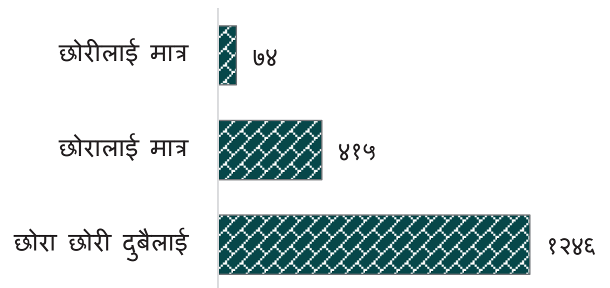

खण्ड-चार

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

४. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण:

मायादेवी गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका कुल ५,६१७ जना मध्ये २२२६ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । फर्केर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये ७ जना महिला रहेका छन् । वडा नं. १ मा सबै भन्दा बढि ३९३ जना व्यक्तिहरु विदेशबाट फर्केर आएका छन् । वडा नं. ७ मा सबै भन्दा कम १०२ जना व्यक्ति विदेशबाट फर्केर आएका छन् । फर्केर आएका व्यक्तिहरुको विस्तृत वडागत विवरण तालिका (चित्र नं. २.१) मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं.- २.१ : वैदेशिक रोजगार गएका र फर्केर आएका व्यक्तिको

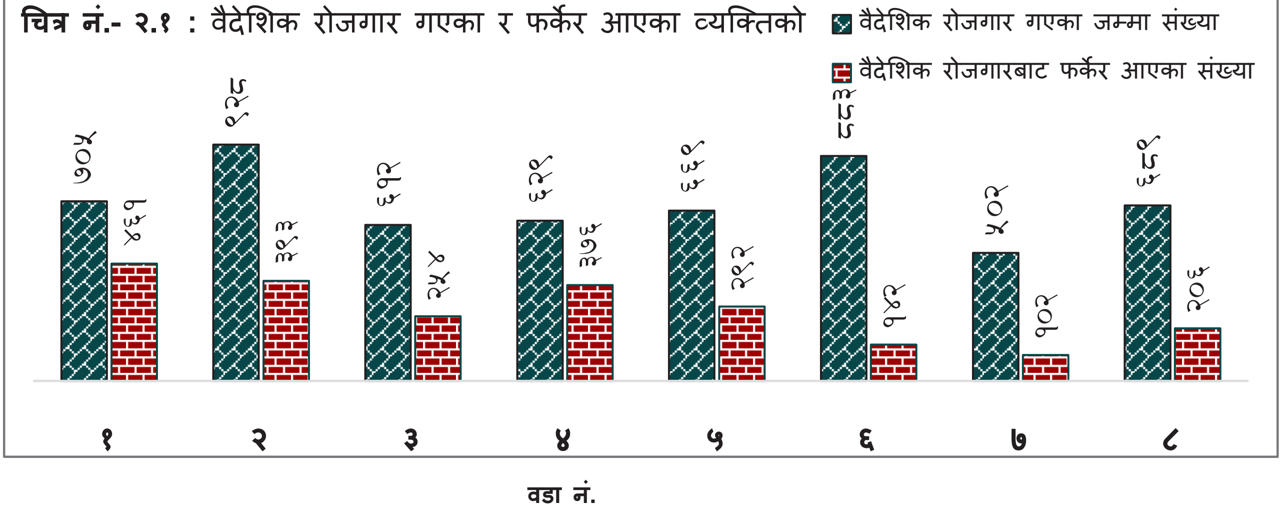

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका मध्ये अधिकांश युवाहरु ३ बर्ष सम्म विदेश बसेर फर्केर आएको पाईएको छ । यसरी ३ बर्ष सम्म बसेर फर्किने युवाको संख्या ४५ प्रतिशत रहेको छ । साथै सबै भन्दा कम समय ६ महिना मात्र बसेर फर्किनेको संख्या ८३ जना देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण तल दिएको तालिका (चित्र नं. २.२) मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.२.२

वार्ड नं	१ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	२ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ वर्ष भन्दा बढी समय सम्म बस्नेको संख्या	६ महिना सम्म बस्नेको संख्या	जम्मा
१	१९	६०	१७६	१८८	१८	४६१
२	८	६०	१४०	१८०	५	३९३
३	११	१५	१३३	७७	१८	२५४
४	१७	४९	१५८	१४०	१२	३७६
५	२६	४९	११८	७९	२०	२९२
६	८	२६	१०३	३	२	१४२
७	३	२४	४६	२४	५	१०२
८	६	३९	१२८	३०	३	२०६
जम्मा	९८	३२२	१००२	७२१	८३	२२२६

४.१ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण:

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरु मध्ये ४० प्रतिशत व्यक्तिहरु जनजाति समुदायका छन् । त्यसै गरी मुस्लिम ३६ प्रतिशत, दलित १७ प्रतिशत रहेको पाईएको छ । बाँकी ७ प्रतिशत विभिन्न जातजातिका रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल संख्या मध्ये महिलाको संख्या ७ जना रहेको छ । उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका व्यक्तिहरु सवैभन्दा बढि ११२७ जना वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका छन् । त्यसै गरी २१ देखि ३० वर्ष उमेर समुहका ६६० जना, ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समुहका २६४ जना र सो भन्दा माथि उमेर समूहका १०६ जना व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएको पाईएको छ । बाँकी ६९ जना १८ देखी २० वर्ष उमेर समूहका रहेका छन् ।

चित्र नं. २.४: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिको उमेरगत विवरण

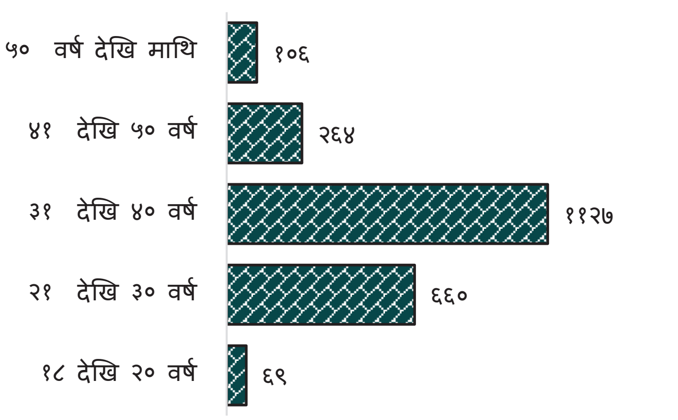

तालिका नं.२.३
वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिको जातिगत

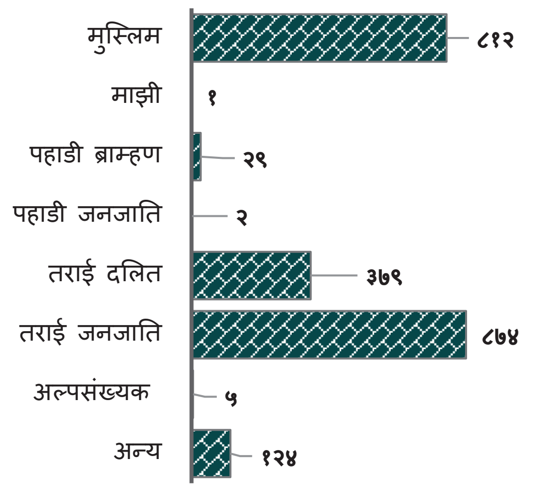

४.२ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किनुका कारण

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ८१ प्रतिशत व्यक्तिहरुले करार सम्झौता अवधि पूरा भएका कारण फर्केर आएका छन् । २ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत रहेको कम्पनी बन्द भएर र १ प्रतिशत व्यक्तिहरु कोरोनाले गर्दा कम्पनीले करार अवधी नसकि नै पठाएकोले फर्किएको अवस्था छ । त्यसै गरी अन्य कारणले ८ प्रतिशत, स्वास्थ्य समस्या भएर १ प्रतिशत, मेडिकल फेल भएर २ प्रतिशत र कोरोना महामारीका कारणले फर्किनेको संख्या ५ प्रतिशत रहेको छ ।

चित्र नं. २.५

वार्ड नं	अन्य	कम्पनी टुटेर	कोरोना बाहेक अन्य स्वास्थ्य समस्या भएर	कोरोनाले गर्दा कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	कोरोनाले गर्दा राजिनामा दिएर सुरक्षित हुन र परिवारसँग रहन	मेडिकल फेल भएर	सम्झौता सकिएर	जम्मा
१	३६	१६	१	३	५	२६	३७४	४६१
२	२	७	७	१०	१०३	२	२६२	३९३
३	६	२					२४६	२५४
४	९२						२८४	३७६
५	३६	१३	१०	३	३	११	२१६	२९२
६	४	२	१	१		१	१३३	१४२
७	६	५	४	२	१	१	८३	१०२
८		२				५	१९९	२०६
जम्मा	१८२	४७	२३	१९	११२	४६	१७९७	२२२६

४.३ मुख्य गन्तव्यमुलुक तथा फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता:

यस गाउँपालिकामा सबै भन्दा बढि व्यक्तिहरु मलेसिया र खाडीमुलुकबाट फर्केर आएका छन् । जम्मा २२२६ जना मध्ये मलेशिया बाट सबै भन्दा बढि ३९ प्रतिशत युवाहरु फर्केका छन् । त्यस पछि क्रमस साउदी अरव ७ प्रतिशत, यू.ए.इं/दुवई ७ प्रतिशत, मलेशियाबाट ५ प्रतिशत लगाएतका देशहरुबाट युवाहरु फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बाँकी विवरण चित्र नं. २.६ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

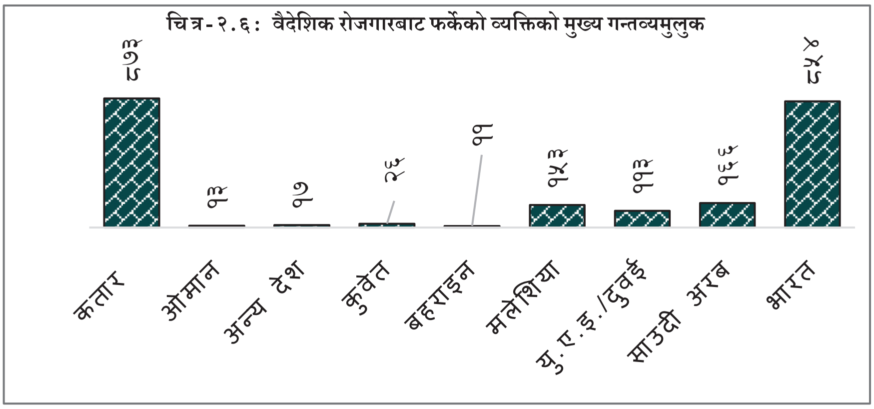

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ५ प्रतिशत अर्थात १०३ जनाले (प्रमाण पत्र सहित) कुनै न कुनै सीप तालिम लिएर फर्केको पाईएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण चित्र नं. २.७ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं. २.७

वार्ड नं	अन्य	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	छैन	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	वेटर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	१४	६		२	५	५	१	१०	४००	१	२	२	१	२	१	४	१	१	३	४६१
२									३९३											३९३
३		२	५						२४२	५										२५४
४							३		३७३											३७६
५	५	२							२८३	१						१				२९२
६									१४१									१		१४२
७		१	१	१					९९											१०२
८	२							२	१९२	८	१				१					२०६
जम्मा	२१	११	६	३	५	५	४	१२	२१२३	१५	३	२	१	२	२	५	१	२	३	२२२६

यसरी वैदेशिक रोजगारबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका व्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि साथमा प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा पतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएकाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण र प्रमाणीकरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।

४.४ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका २२२६ जना मध्ये २९ प्रतिशत व्यक्तिहरु बेरोजगार रहेको र उनीहरु जागिरको खोजिमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । रोजगारको खोजिमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हालसम्म जागिर गरिरहेको २ प्रतिशत, स्वरोजगारमा संलग्न संख्या करिब २१ प्रतिशत, होटेल व्यावसाय गरिरहेका १ प्रतिशत, कृषि पेशा गरिरहेको २३ प्रतिशत र अन्य व्यावसायमा संलग्न ४ प्रतिशत मात्र रहेको पाईएको छ । त्यसै गरी २० प्रतिशत मानिसहरु तत्काल पुन: वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ।

चित्र नं. २.८ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरुको अवस्था

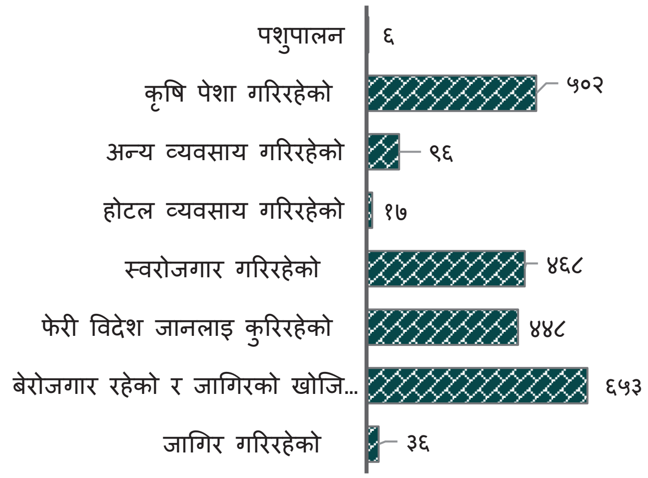

स्वरोजगार गरिरहेका व्यक्तिहरु स्थानीय स्तरमा तरकारी खेती, फलफूल खेती, बाख्रापालन, व्यापार तथा कुखुरा पालन लगागतका क्षेत्रमा संलग्न रहेको पाईएको छ । जसको विस्तृत तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

त्यसैगरी ५३९ जना युवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ । जसको वडागत विवरण चित्र नं. २.९ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं. २.९ व्यावसाय शुरु गर्ने योजना भएका व्यक्तिको संख्या

वार्ड नं	अन्य	कुखुरा पालन	गाईपालन	छैन	डेरी सचालन	तरकारी खेती	फलफुल खेती	यहि रोजगार गर्ने	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	व्यापार	सरकारी जागीर	जम्मा
१	२३	१७	५	३२५		३	४	२४	३	४	५३		४६१
२				३९३									३९३
३				२५३				१					२५४
४	४१	१		२०	१			१४५		२	१६४	२	३७६
५	९	१	१	२७३		१		२			१	४	२९२
६	३			१३९									१४२
७	१			९८		२		१					१०२
८		१		१८६						१८	१		२०६
जम्मा	७७	२०	६	१६८७	१	६	४	१७३	३	२४	२१९	६	२२२६

विदेशमा मेहनतको साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालनमा लगानी गर्ने सोंच आफैमा महत्वपूर्ण छ । व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सबै युवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतको सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ । यसरी अपेक्षा राख्ने मध्ये २० प्रतिशतले व्यवसाय सम्बन्धी थप तालिम, ३६ प्रतिशतले व्यवसायमा छुट, ४ प्रतिशतले आवश्यक सामाग्री सहयोग र ४० प्रतिशतले सहुलियत कर्जाको अपेक्षा देखाएको छ। नेपाल फर्कि आएर व्यवसाय गर्न चाहनेका लागि वैदेशिक रोजागारीबाट फर्किएर आएका अन्य सफल व्यवसायीहरु संग सिकाई आदान प्रदान र थप उर्जा, उत्प्रेरणा समेत जगाउन आवश्यक सहजिकरण गर्न सक्ने अवसर देखिन्छ। यसको अलवा उनीहरुले कच्चा सामाग्रीको सहज उपलव्धता, सिंचाई सुविधा, अनुदान प्राप्ति, बजार व्यवस्थापन लगायतको चुनौतिहरुमा आवश्यक सहजिकरणको अपेक्षा राखेका छन् । जसलाई विस्तृत रुपमा अनुसूची २ मा उल्लेख गरिएको छ ।

खण्ड-पाँच

गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु

५. गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु तथा सुझावहरु

महत्वपूर्ण सवाल तथा सुझावहरु	प्रस्तावित क्रियाकलापहरु	जिम्मेवारी
▪ यस मायादेवी गाउँपालिकावाट सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाहरुको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत ३३९१ जना युवा मध्ये ४७२ जना (१४ प्रतिशत) ले मात्रै सीप सिकेर गएका छन् । परिणाम स्वरुप वैदेशिक रोजगारमा रहेका युवाहरुले अपेक्षा अनुरुपको तलव तथा सुविधाहरु प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था देखिदैंन । गन्तव्य मुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धी सीपको अभावले युवाहरुले कार्यथलोमा विभिन्न खाले अवहेलना खेप्नुका साथै जोखिमपूर्ण काम गर्नु परिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यी सवाल तथा समस्याहरुलाई सम्बोधनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी सीप तालिमको महत्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ। साथै वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरिसकेका युवाहरुलाई लक्षित गरी सम्बन्धित निकायहरुसँगको समन्वयमा सीप तालिम सम्बन्धीका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु आवश्यक छ ।	▪ सीप तालिमको महत्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तारको लागि वडा कार्यालय तथा नाकाहरुमा जानकारीमूलक होडिङ वोर्ड राख्ने । ▪ जानकारीमुलक पर्चा पम्प्लेट विकास गरी वितरण गर्ने, ▪ वस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामुलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रिया तथा गन्तव्यमूलुकको हावापानी, धर्मसंस्कृति, ट्राफिक नियम लगायतका बारेमा जानकारी नलिइ वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममले ठगी, अलपत्र तथा विभिन्न खाले समस्याहरु रहेको पाइएको छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत करिब ०३ प्रतिशत युवाहरुले सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब सुविधा नपाएको लगायतका समस्याहरु भोगिरहेका छन् । ▪ वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये करिब २७ प्रतिशतले मात्र वैदेशिक रोजगारमा जाँदा आवश्यक सूचना तथा परामर्श लिएर गएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा स्थानीय स्तरमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतनाका विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिन्छ ।	▪ सम्भावित ठगीबाट जोगिन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतना विस्तार गर्न वस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामुलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने साथै वडा कार्यालय तथा नाकाहरुमा जानकारीमूलक होर्डिङ वोर्ड राख्ने । ▪ ठगी लगायतका विभिन्न समस्यामा परेका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सहयोग तथा सहजिकरणका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, वैदेशिक रोजगार विभाग, कन्सुलर विभाग, दुतावास लगायतका निकायहरुसँग समन्वय गर्ने ।	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ गाउँपालिका भित्र वार्षिक करिब ५८ करोड २३ लाख ७५ हजार विप्रेषण भित्रिने गरेको छ । उक्त रकमको अधिकांश हिस्सा घरखर्च, स्वास्थ्य,	▪ वैदेशिक रोजगारीबाट विप्रेषण प्राप्त गर्ने घर परिवारका सदस्यहरुलाई वित्तीय साक्षरता कक्षा संचालन गर्ने,	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।

शिक्षा, ऋण तिर्न लगायतको क्षेत्रमा खर्च भएको पाईएको छ । यसको अलवा करिब २३ प्रतिशत रकम बचत र १ प्रतिशत मात्र व्यवसाय संचालन तथा आयआर्जनका क्षेत्रमा परिचालन भएको पाईएको छ। यस्तो अवस्थामा विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा बजारको अवस्था विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यगत नीति तथा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सकेमा चक्रिय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने अवस्थालाई न्यूनिकरण गर्न सकिने देखिन्छ ।	▪ गरीबी निवारणका लागि उद्यमशीलता (मेड्पा) कार्यक्रममा आवद्ध गर्ने, नगरपालिकाको कृषि, सहकारी, महिला तथा अन्य शाखाहरुका कार्यक्रमहरुमा सहभागिता गराई विप्रेषणलाई सदुपयोग गर्ने ज्ञान, सीप अभिबृद्धि गर्न कार्यक्रम संचालन गर्ने	
▪ वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति तथा परिवारमा वेमेल, घरेलु हिंसा, आरोप लान्छाना, बृद्धबृद्धाहरु एक्लिने (सहारा विहीन) जस्ता घटना भेटिएका छन् । जसको कारणले गर्दा व्यक्ति तथा परिवारमा मनोसामाजिक समस्याहरु देखिन थालेका छन् । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्यहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । भौतिक निर्माणको क्षेत्रमा विकासका प्राथमिकताहरु केन्द्रित हुँदा यस्ता सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको अवस्था छ ।	▪ उक्त समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्नको लागि नगरपालिका मार्फत पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरण तथा मनोसमाजिक परामर्श सेवा लगायतका पहलहरु योजनावद्ध रुपमा सञ्चालन हुन सके सन्तुलित विकासमा सघाउ पुगी चुस्त समाज निर्माणमा मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।	▪ स्वास्थ्य शखा, वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ बालबालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षा दिने (खास गरी वोर्डिङ पढाउन) वहानामा वैदेशिक रोजगारमा रहेको मध्ये करिब ५१ प्रतिशत व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरु सदरमुकाम लगायतका शहरहरुमा बसोबास गर्दै आएको पाइएको छ । जसले गर्दा परिवारमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्रै बस्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । ▪ परिवारका सदस्यहरु वैदेशिक रोजगारमा गएका कारण जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा हेरचाह तथा आवश्यक सहयोग प्राप्त भइरहेको छैन । कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल ४८०९ घरधुरी मध्ये करीव २८ घरधुरीमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बासोबास गरिहेको पाईएको छ ।	▪ स्थानीय विद्यालयहरुमा अंग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठनलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न सके उक्त क्रमलाई न्यूनिकरण गर्न सक्ने देखिन्छ । ▪ एक्लिएका बालबच्चा तथा जेष्ठ नागरिकहरुको लागि राहत तथा सहयोग हुने किसिमका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।	▪ शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ५ प्रतिशत अर्थात १०३ जनाले कुनै न कुनै सीप लिएर (प्रमाण पत्र सहित) फर्केको पाईएको छ । यसको अलवा प्रमाण पत्र नभएका तर सीप भएका व्यक्तिहरुको संख्या पनि उल्लेख्य संख्यामा पाईएको छ । उनीहरुलाई		

क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा विकास निर्माण तथा सेवा क्षेत्रमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ ।	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि साथमा प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा पतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । यस्ता व्यक्तिहरु मध्ये ३०० जनाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।	
▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये १८२ जना व्यक्तिहरु विभिन्न स्वरोजगारी/व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ । यसको अलवा ५३९ जना युवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ । उनीहरुको पहलले स्थानीय स्तरमा उत्पादन वृद्धि हुनुका साथै स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने देखिन्छ । उनीहरुद्वारा सञ्चालित व्यवसाय तथा उद्यमहरुलाई प्रर्वद्धनका लागि गाँउपालिकाद्वारा आवश्यक्तामा आधारित प्राविधिक सहयोग, अन्य सहयोग तथा अनुदान जस्तै सिचाई सुविधा विस्तार, बजार व्यवस्थापन तथा प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धीका कार्यक्रमहरुहरु सञ्चालन गर्न सके महत्वपूर्ण सहयोग हुने देखिन्छ ।	
▪ वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ मायादेवी गाउँपालिकाको उच्च प्राथमिकता रहेको पाईएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजनाका लागि पहलहरु भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरीय एवम् उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलव्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ । साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी लागत न्यूनीकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ । जसको लागि सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा नीति निर्माण गर्ने साथै गाउँपालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार एवं पारिवारिक/सामाजिक पुनः एकिकरणको विषयलाई समावेश गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सके यस क्षेत्रको व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्छ ।	

५.१ तथांकको सार्वजानिकीकरण, संचार तथा प्रयोग सम्बन्धी योजना

यस पार्श्व चित्रमा उल्लेखित समग्र तथ्यांक, निचोड तथा सवालहरुलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको बिचमा आवश्यक छलफल गरी उचित रुपमा सम्बोधन गर्न सके पार्श्व चित्र निर्माण कार्यको उपादेयता बढ्ने देखिन्छ । उक्त निचोड तथा सवालहरुलाई वडा तथा पालिका तहमा हुने विभिन्न छलफल, बैठक तथा अन्तरक्रिया आदिको माध्यमबाट सम्बन्धित सरोकारवालाहरु सम्म पुऱ्याउन सकिन्छ । पार्श्व चित्रलाई नगरपालिकाले आफ्नो वेबसाईटमा राखेर पनि यसको प्रसार गर्न सक्दछ । यसको अलवा नगरपालिकाले पार्श्व चित्रको निचोड तथा सवालहरुलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरुलाई आवश्यक कार्ययोजना तयार गरी सम्प्रेषण गर्न सकिनेछ ।

यसको साथै वडा, विषयगत समिति तथा गाउँ कार्यपालिकाले आफ्नो बार्षिक, आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना तयार गर्नु पूर्व पार्श्व चित्रले औल्याएका विषय तथा सवालहरुमा आवश्यक छफफल गरी यस क्षेत्रको समुचित सम्बोधनको लागि आवश्यक कार्यक्रम निर्माण तथा सञ्चालनमा गर्न सक्नेछ ।

***

खण्ड-छ

तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरु

अनुसूची-१, वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		जम्मा परिवार संख्या			वैदेसिक रोजगारमा संलग्न रहेका घर संख्या	जम्मा वैदेसिक रोजगारमा रहेका संख्या				उमेरगत विवरण						जातिगत विवरण								
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा		पुरुष	महिला	जम्मा		१८ देखि २० वर्ष	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि५० वर्ष	५० वर्ष माथि	जम्मा	अन्य	तराई जनजाति	तराई दलित	तराई ब्राम्हण	पहाडी जनजाति	पहाडी ब्राम्हण	माझी	मुस्लिम	जम्मा
१	२२६	१८	१०३०	९९७	२०२७	२४१	२४४		२४४	७		१५१	९३			२४४	१०	१०३	४०	५				८६	२४४
२	५३४	१	३३६५	३५३९	६९०४	४१६	५३५		५३५	१६	१	१९०	२६०	७८	६	५३५	३५	१०१	३७	४				३५८	५३५
३	२२२	१३६	१९३१	१७८४	३७१५	२९६	३५७	१	३५८	११	१८	१९०	१११	३२	७	३५८	२	१७३	५८		१			१२४	३५८
४	२३६	१६	१००२	९५९	१९६१	२३१	२५१	२	२५३	७		९२	१५७	४		२५३	१	४६	३०	११			१	१६४	२५३
५	२१३	१६४	२०३२	१७२४	३७५६	३०२	३७४	३	३७७	११	३४	१४९	११६	६१	१७	३७७	२	१८३	७७	२४				९१	३७७
६	६११	१३०	५०४७	४०४४	९०९१	५६८	७४०	१	७४१	२२	२६	३३७	२५७	९४	२७	७४१	२	३५७	१२९	११				२४२	७४१
७	३०६	९४	१८८२	१५७२	३४५४	३४२	४००		४००	१२	४८	१७०	१३२	४५	५	४००	३०	१७६	८९	५			१	९९	४००
८	३५५	१२८	२७९८	२४०२	५२००	४०४	४७९	४	४८३	१४	४४	१९७	१६६	६३	१३	४८३	३६	२१८	११२			२		११५	४८३
जम्मा	२७०३	६८७	१९०८७	१७०२१	३६१०८	२८००	३३८०	११	३३९१	१००	१७१	१४७६	१२९२	३७७	७५	३३९१	११८	१३५७	५७२	६०	१	२	२	१२७९	३३९१

वार्ड नं	वैवाहिक अवस्था					गएको देश													गएको पटक					
	अविवाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध बिच्छेद	जम्मा	अन्य देश	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	जापान	बहराइन	मलेशिया	यु.ए.ई./दुबई	युरोपका अन्य देश	साउदी अरब	भारत	जम्मा	चौथो पटक	तेश्रो पटक	दोश्रो पटक	पहिलो पटक	पाचौं पटक भन्दा बढी	जम्मा
१	३९		२०५		२४४	२		३	३९	७	१	७	३१	५५	१	१८	८०	२४४		९	१०४	१३१		२४४
२	७७		४५८		५३५	२			४००	८			६	७		३४	७८	५३५	३३	१२५	१८९	१५६	३२	५३५
३	६३		२९५		३५८				११८	१			१६	२८	५	५३	१३७	३५८	१८	६५	१३३	१०१	४१	३५८
४	१९		२३४		२५३			१	१४६	३				२		३३	६८	२५३	२७	१४३	५९	२१	३	२५३
५	६२		३१४	१	३७७		८		८२				६	५	२	४२	२३२	३७७	६५	७१	७२	४०	१२९	३७७
६	११८		६२३		७४१	१			२९२	६	२		२५	५६		६२	२९७	७४१	१३८	१८९	१७८	१११	१२५	७४१
७	८०	१	३१९		४००	१	२		१४१	४			१६	२२		१९	१९५	४००	२९	६२	१८८	९६	२५	४००
८	७४		४०९		४८३		१	१	१५८	२		१	१६	६		७०	२२८	४८३	४४	१२०	१४६	१२८	४५	४८३
जम्मा	५३२	१	२८५७	१	३३९१	६	११	५	१३७६	३१	३	८	११६	१८१	८	३३१	१३१५	३३९१	३५४	७८४	१०६९	७८४	४००	३३९१

वार्ड नं	सीप सिकेर गएकाहरुको बिबरण																					
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	केही पनि नसिकी गएको	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	प्याक्टरी वर्कर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	१२		२०	२	८	१	९८	७	२	७	१०	७	६	१०	२९	२		८	९	१	१	४	२४४
२	२						५२७				५	१											५३५
३	३		७	६	१		३१६				१६		५	१	२	१							३५८
४						२	२४८			१						२							२५३
५	७	३	२		१		३५७		२	१	३								१				३७७
६	५		३१	१९	१		६३२			१	१२	१	१२		८	१	४	१	१	७	५		७४१
७	९	२	४	१७	१	१	३१५			१	१६	४	३	१०	५		३	१	२	४	१	१	४००
८	४		४				४२६			२	३०	५	२					१	४	१	२	२	४८३
जम्मा	४२	५	६८	४४	१२	४	२९१९	७	४	१३	९२	१८	२८	२१	४४	६	७	११	१७	१३	९	७	३३९१

वार्ड नं	हाल विदेशमा काम गरिरहेका विवरण																				सूचना केन्द्र/ आप्रवासी स्रोत केन्द्रवाट सूचना तथा जानकारी लिनेको विवरण		
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	लेबर	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा	लिएर जाने	नलिई जाने	जम्मा
१	२३	१	२०	२	७	१	३	६	१०	७	६	३१	१०२	२	१	८	८			६	२४४	१०६	१३८	२४४
२	२२५		४	६			१०	१	१०४	४	१	१	१७७					१	१		५३५	६	५२९	५३५
३	११		६	५	१				१६		५	४	३०८	१			१				३५८	७६	२८२	३५८
४	६			६			१५	१	३		१	४	२१०	३	१		३				२५३	०	२५३	२५३
५	१५	३	३		१		३	३	४	१			३३९				५				३७७	१४	३६३	३७७
६	६७	५	४२	२०	१			१	१३	२	१२	९	५४९		५	१	१	९	४		७४१	२६२	४७९	७४१
७	१२	२	७	१९	२	१		२	२०	५	३	३	३०३	१	४	१	६	५	२	२	४००	२	३९८	४००
८	६		३					२	३२	४	३	१	४२१			१	४	२	२	२	४८३	४४६	३७	४८३
जम्मा	३६५	११	८५	५८	१२	२	३१	१६	२०२	२३	३१	५३	२४०९	७	११	११	२८	१७	९	१०	३३९१	९१२	२४७९	३३९१

वार्ड नं	सूचना लिएर गएको हो भने कुन मध्यम बाट सूचना केन्द्र पुग्नु भएको हो								घर परिवारमा विदेश जादा चाहिने डकुमेन्ट (पासपोर्ट, सम्झौता पत्र, वीमाको कागज, मेडीकल) छाड्नेको विवरण			बैदेसिक रोजगारमा जाने माध्यम								कुन वाटो भएर गएको हो ?				
	अन्य बाट सुनेर	रिटर्नी स्वयंसेवक मार्फत	रेडियो बाट सुनेर	शिक्षक तथा विद्यार्थी मार्फत	समुदाय अभिमुखिकरण कार्यक्रममा सुनेर	सामीको	सूचना नलिई गएको	जम्मा	नछाड्ने	छाड्ने	जम्मा	G to G मार्फत (कोरिया,	आफन्त मार्फत	कन्सल्ट्यान्सी मार्फत	थाहा छैन	वै.रो. प्रतिनिधि (एजेन्ट) मार्फत	भारत गएको	वैदेशिक रोजगार व्यवसायी	जम्मा	थाहा छैन	नेपालको विमानस्थल	भारत गएको	भारतबाट	जम्मा
१	८४	७	८	५		२	१३८	२४४	२३५	७	२४२		१७	४६	४	१	८०	९६	२४४	३	१५६	८०	५	२४४
२	६						५२९	५३५	४६८	२५	४९३		४		३	११५	७८	३३५	५३५		४५७	७८		५३५
३	७२	२	१	१			२८२	३५८	३५६	५	३६१	१	२५		१	११२	१३७	८२	३५८		२२१	१३७		३५८
४							२५३	२५३	२५२	७	२५९						६८	१८५	२५३		१८०	६८	५	२५३
५	१०			४			३६३	३७७	३७६	१३	३८९	१	७			१	२३२	१३६	३७७		१४५	२३२		३७७
६	२६१			१			४७९	७४१	७२४	११	७३५					१४४	२९७	३००	७४१	२	४४२	२९७		७४१
७	२						३९८	४००	४००	१४	४१४	१	१		२	५१	१९५	१५०	४००		२०५	१९५		४००
८	४४३	१		१	१		३७	४८३	४८२	१६	४९८		७		१	९२	२२८	१५५	४८३		२५५	२२८		४८३
जम्मा	८७८	१०	९	१२	१	२	२४७९	३३९१	३२९३	९८	३३९१	३	६१	४६	११	५१६	१३१५	१४३९	३३९१	५	२०६१	१३१५	१०	३३९१

वार्ड नं	विदेश जादा तिरेको रकमको विवरण										विदेश जादा ऋण लिएको विवरण							वार्ड नं	विदेश जादा ऋण लिएको ब्याज दर						
	१ लाख १ हजार देखि १ लाख ५०	१ लाख ५१ हजार देखि २ लाख सम्म	११ देखी ३० हजार	२ लाख भदा माथि	३० देखी ५०हजार	५१ देखी ८०हजार	८१ देखी १ लाख	फ्रि भिषा फ्रि टिकटमा	भारत गएको तिर्नु परेन	जम्मा	आफन्त तथा साथीभाइ	ऋण लिएको हैन	बचत समूह	बैंक	सहकारी	साहुमहाजन	जम्मा		१२ प्रतिशत भन्दा कम	१३ देखि १८ प्रतिशत	१९देखि २४ प्रतिशत	२५ देखि ३६ प्रतिशत	ऋण नलिएकोले ब्याज तिर्नु परेन	सो भन्दा माथि	जम्मा
१	४८	२		३	१	७	९८	५	८०	२४४	९	२०२	६	२२	३	२	२४४	१	२१	२०	१		२०२		२४४
२	२३३	७				१	२१६		७८	५३५	१३६	३९८	१				५३५	२	३०	८७	१०	१०	३९८		५३५
३	९४	८१		५		६	३२	३	१३७	३५८	२	३५५		१			३५८	३	२	१			३५५		३५८
४	१८०	१		१			१	२	६८	२५३	३	२३९	१	६		४	२५३	४	१	५	८		२३९		२५३
५	७	१२५		११				२	२३२	३७७	११	३५६		२		८	३७७	५	१०	७	४		३५६		३७७
६	४२६	१५					३		२९७	७४१	८	७२१	१	४	६	१	७४१	६	६	९		५	७२१		७४१
७	१०६	४७	१०	९		१	२९	३	१९५	४००	३०	३३६	१	१५	१	१७	४००	७	२६	३३	२	३	३३६		४००
८	१६५	५९	१	४	१	३	२२		२२८	४८३	३१९	१४८		११	२	३	४८३	८	४५	२५५	३४	१	१४८		४८३
जम्मा	१२५९	३३७	११	३३	२	१८	४०१	१५	१३१५	३३९१	५१८	२७५५	१०	६१	१२	३५	३३९१	जम्मा	१४१	४१७	५९	१९	२७५५	०	३३९१

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारको क्रममा भएका समस्या को विवरण									कोरोनाको कारण समस्या भएको छ अथवा भएको थियो? छ वा थियो भने कस्तो समस्या ?									
	अन्य	कम्पनीले बसन दिएको तर खाना नदिएको	मालिकले नेपाल फर्कन नदिएको	लामो समय देखि तलब नपाएको	समस्या भएको छैन	सम्झौतामा भने अनुसारको काम र दाम दुवै नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको तलब नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम नपाएको	जम्मा	५०% मात्र काम र तलब दिएको	अन्य	उपचार राम्रो नपाएको	क्वारेन्टिनमा रहेको काम र तलब नपाइरहेको	क्वारेन्टिनमा रहेको तर नियमित तलब पाइरहेको	निरन्तर काम गरिरहेको तर तलब नदिएको	समस्या छैन – काम र तलब उस्तै छ	सम्झौता भंग गरी काम र तलब नदिएको	स्वास्थ्यमा समस्या	जम्मा
१	२३	१	४	१	२०२		४	९	२४४	२	१०		२	३	१	२२२		४	२४४
२					५३५				५३५							५३५			५३५
३	१				३५६	१			३५८				१			३५६	१		३५८
४	२				२५१				२५३		१					२५१	१		२५३
५	२				३७३	१	१		३७७		३					३७३	१		३७७
६	३०				७०६	१	१	३	७४१		२७	३				६७६	२	३३	७४१
७				१	३८७	३	५	४	४००	२			१		३	३८५	९		४००
८			१		४७९	२	१		४८३	१३			१	१		४६८			४८३
जम्मा	५८	१	५	२	३२८९	८	१२	१६	३३९१	१७	४१	३	५	४	४	३२६६	१४	३७	३३९१

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारको क्रममा भएका समस्या को विवरण									कोरोनाको कारण समस्या भएको छ अथवा भएको थियो? छ वा थियो भने कस्तो समस्या ?									
	अन्य	कम्पनीले बस्न दिएको तर खाना नदिएको	मालिकले नेपाल फर्कन नदिएको	लामो समय देखि तलब नपाएको	समस्या भएको छैन	सम्झौतामा भने अनुसारको काम र दाम दुवै नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको तलब नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम नपाएको	जम्मा	५०% मात्र काम र तलब दिएको	अन्य	उपचार राम्रो नपाएको	क्वारेन्टिनमा रहेको काम र तलब नपाइरहेको	क्वारेन्टिनमा रहेको तर नियमित तलब पाइरहेको	निरन्तर काम गरिरहेको तर तलब नदिएको	समस्या छैन – काम र तलब उस्तै छ	सम्झौता भंग गरी काम र तलब नदिएको	स्वास्थ्यमा समस्या	जम्मा
१	२३	१	४	१	२०२		४	९	२४४	२	१०		२	३	१	२२२		४	२४४
२					५३५				५३५							५३५			५३५
३	१				३५६	१			३५८				१			३५६	१		३५८
४	२				२५१				२५३		१					२५१	१		२५३
५	२				३७३	१	१		३७७		३					३७३	१		३७७
६	३०				७०६	१	१	३	७४१		२७	३				६७६	२	३३	७४१
७				१	३८७	३	५	४	४००	२			१		३	३८५	९		४००
८			१		४७९	२	१		४८३	१३			१	१		४६८			४८३
जम्मा	५८	१	५	२	३२८९	८	१२	१६	३३९१	१७	४१	३	५	४	४	३२६६	१४	३७	३३९१

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारमा रहँदा परिवारमा भएका समस्याहरुको विवरण								
	अन्य कुनै घटना	आरोप लान्छना सम्बन्धिका घटना	कुनै पनि त्यस्तो समस्या परेको छैन	गम्भिर मानसिक चिन्ता /बेहोस हुने	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	पारिवारिक वेमेल (घरेलु हिंसा)	बालबच्चा एक्लो भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको	जम्मा
१	३	२	२३७		१		१		२४४
२	६		५२५			२	२		५३५
३	८	२	३४०		२	२		४	३५८
४	५		२४३				२	३	२५३
५	३	५	३६०	१		१	२	५	३७७
६	१५	१	७१०		१०	१	१	३	७४१
७	४		३९५					१	४००
८	९		४६७			५	१	१	४८३
जम्मा	५३	१०	३२७७	१	१३	११	९	१७	३३९१

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारमा गएका परिवारमा भएको दोस्रो विवाह गर्नेको विवरण		साठी वर्ष माथिका बुवा आमा मात्र घरमा बसेको संख्या	छोरा छोरी वोडिङ स्कुल पढाउनको लागि सदरमुकाम वा अन्य शहरमा पठाएका/ गएका विवरण				विदेशबाट पठाएको रकम कहाँबाट लिने गरेको							पोहोर सालको पुस देखि अस्ति पुस सम्ममा रेमिट्यान्स् प्राप्त भएको पटक							
	पुरुष	महिला		छोरा छोरी दुबैलाई	छोरालाई मात्र	छोरीलाई मात्र	जम्मा	अहिले सम्म पठाएको छैन	आइएमी सेन्टरबाट	पैशा नै पठाएको छैन	फाइनान्स कम्पनीबाट	साथी/आफन्तबाट प्राप्त गर्ने गरेको	हुण्डीबाट	जम्मा	एक पटक पठाएको छ	एक पटक पनि पठाएको छैन	चार पटक पठाएको छ	तिन पटक पठाएको छ	दुई पटक पठाएको छ	पाँच पटक पठाएको छ	पाँच पटक भन्दा बढी ठाएको छ	जम्मा
१	१०		१	७४	२९	१	१०४	१३०	४	२	५३	५५		२४४	१५५	१९	२	४	६४			२४४
२	६		१	८०	२६२		३४२	९३	२		३६६	७१	३	५३५	१२८	२३	३	८०	३००		१	५३५
३			५	१३४	३	३	१४०	४९	१	१	३०७			३५८	८३	९५	३५	७९	५७	४	५	३५८
४	२		२	१			१		३		२५०			२५३	१४	१	४४	१३४	५९	१		२५३
५	३	१	३	११	१२	४	२७	८७	४		९३	१९३		३७७	१५	५०	६५	६१	४८	५०	८८	३७७
६	५	१	७	४९०	२१	१३	५२४		१		५३२	२०८		७४१		१	२२६	७८	८	३११	११७	७४१
७	६		१	१६४	३२	२०	२१६	५५	५	१	२९६	४	३९	४००	४१	१५५	५१	३६	७२	१७	२८	४००
८	१०		८	२९२	५६	३३	३८१		१		४४२	७	३३	४८३	८७	११	५१	१५९	१५५	१३	७	४८३
जम्मा	**४२**	**२**	**२८**	**१२४६**	**४१५**	**७४**	**१७३५**	**४१४**	**२१**	**४**	**२३३९**	**५३८**	**७५**	**३३९१**	**५२३**	**३५५**	**४७७**	**६३१**	**७६३**	**३९६**	**२४६**	**३३९१**

वार्ड नं	पोहोर सालको पुस देखि अस्ति पुस सम्ममा पठाएको पैशा (रेमिट्यान्स्) विवरण	एक वर्षभित्र प्राप्त रेमिट्यान्स्को विवरण										
		जिन्सी सम्पत्ति जोड्न	स्वास्थ्य उपचार खर्च	ऋण तिर्न	घर बनाउन खर्च	जग्गा खरिद खर्च	शिक्षा खर्च	ऋण लगानी	व्यवसाय शुरु	घर खर्च तथा खानपान	बचत	जम्मा
१	२४९७५०००	४०९५०००	३९४५०००	२००००	१३३००००	०	२७५००००	१००००	०	८२०५०००	४६२००००	**२४९७५०००**
२	१०८३२००००	२२९६५०००	१४६९५०००	०	३७३६००००	१०७२००००	७६६००००	०	०	१४९२००००	०	**१०८३२००००**
३	२६४३००००	६०८०००	९००२००	०	७२४५०००	१०८००००	१३८७५००	३०००००	०	१३९४०००	१३५१५३००	**२६४३००००**
४	४५०४००००	३०६००००	४६७५०००	१६००००	५९०००००	०	८६७००००	०	०	१२३२५०००	१०२५००००	**४५०४००००**
५	५९४५९०००	१४७८००००	३२२९०००	२८५०००	२५५०३०००	१७६००००	९६१०००	७५०००	१५००००	४९४४०००	७७७२०००	**५९४५९०००**
६	२४३९४७०००	१४३९००००	१३५०५०००	१५५०००	७०२९५०००	३६०६००००	७६७७०००	३५०००	३००००	१७५७००००	८४२३००००	**२४३९४७०००**
७	२२७८८०००	११०५०००	७६६०००	६४००००	३६७२०००	७०००००	४९५०००	७५०००	०	१४५३५०००	८०००००	**२२७८८०००**
८	५१४१६०००	४१९०२००	११४६१२००	४३९०००	४१३९०००	१११५०००	४३०१५००	२४५०००	८०००	१३४७४५००	१२०४२६००	**५१४१६०००**
जम्मा	**५८२३७५०००**	**६५१९३२००**	**५३१७६४००**	**१६९९०००**	**१५५४४४०००**	**५१४३५०००**	**३३९०२०००**	**७४००००**	**१८८०००**	**८७३६७५००**	**१३३२२९९००**	**५८२३७५०००**

वार्ड नं	प्राप्त रेमिट्यान्स् को देशगत विवरण										
	अन्य देश	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	जापान	बहराइन	मलेशिया	यु.ए.ई./दुबई	साउदी अरब	भारत	जम्मा
१	२४००००		८२००००	४६००००००	७१५०००	५०००००	६२००००	३७१५०००	७५४५०००	२६१००००	३६१००००	२४९७५०००
२	६५००००			८५९९००००	२३०००००			१३०००००	१७०००००	९५४००००	६८४००००	१०८३२००००
३	७०००००			११०४५०००	०			१८१००००	२३९००००	५२८००००	५२०५०००	२६४३००००
४			२०००००	२७४९००००	६५००००				३०००००	६०४००००	१०३६००००	४५०४००००
५	८०००००	८७०००००		१९११००००				३३६००००	१६४००००	१०४७००००	१५३७९०००	५९४५९०००
६	४५००००			१२५१२७०००	३०३००००	१६०००००		१०७३००००	२१८३००००	२६३५००००	५४८३००००	२४३९४७०००
७	१२०००००	०		११७२८०००	२६००००			२१७५०००	१९०००००	१५४५०००	३९८००००	२२७८८०००
८		८००००	१०००००	२३८२००००	४५००००		१०००००	३८५००००	११३५०००	१२३०४०००	९५७७०००	५१४१६०००
जम्मा	४०४००००	८७८००००	११२००००	३०८९१००००	७४०५०००	२१०००००	७२००००	२६९४००००	३८४४००००	७४१३९०००	१०९७८१०००	५८२३७५०००

वार्ड नं	विदेशबाट फर्के पछिको योजना							विदेशको कमाईले घडेरी किन्नु भएको छ?						बसाइ सरेर जाने योजना भएको संग्ख्या			
	अहिले सम्म कुनै योजना छैन	विदेशको अनुभवमा जागिर गर्छु	विदेशमा प्राप्त गरेको काम भन्दा फरक क्षेत्रमा भए पनि व्यावसाय गर्छु	विदेशमा प्राप्त गरेको क्षमता अनुसार आफ्नै व्यावसाय गर्छु	सरकारी जागिरको लागि प्रयास गर्ने	स्थानीय सरकारले प्रदान गर्ने रोजगारमा काम गर्छु	जम्मा	अन्य	कहि पनि किनेको छैन।	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा	सदरमुकाम भएको शहर	काहि जाने योजना छैन	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	सदरमुकाम भएको शहरमा
१	१३			७			२०	४४	१८१	३	१६			१९७	५	४२	
२	१८						१८		४५७	५७	१६	१		५००	८	२६	१
३	९१			४			९५		३५३		३			३५८			
४							०		२५३					२५२	१		
५	२४	१	१	६		८	४०	३	३७३				१	३७६			१
६				१			१	४६	६८३	३	९			७४०		१	
७	१५०			३	१		१५४		३९९					४००			
८	२						२		४७८	३	२			४८३			
जम्मा	२९८	१	१	२१	१	८	३३०	९३	३१७७	६६	४६	१	१	३३०६	१४	६९	२

अनुसूची-२, वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		जम्मा परिवार संख्या			वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका घरमुली संख्या	जम्मा वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका संख्या			उमेरगत विवरण						काम गरेको अवधी					
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा		पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० वर्ष	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष देखि माथि	जम्मा	१ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	२ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ वर्ष भन्दा बढी समय सम्म बस्नेको संख्या	६ महिना सम्म बस्नेको संख्या	जम्मा
१	४५६	५	१५९७	१५५१	३१४८	४५५	४६०	१	४६१	१	१४९	३०७	४		४६१	१९	६०	१७६	१८८	१८	४६१
२	३९३		२६१०	२४५३	५०६३	३१९	३९३		३९३	१	८८	२०१	९६	७	३९३	८	६०	१४०	१८०	५	३९३
३	२०८	४६	१०६९	१२११	२२८०	२२७	२५३	१	२५४	५	१२४	८५	३३	७	२५४	११	१५	१३३	७७	१८	२५४
४	३७१	५	१४९५	१३६४	२८५९	३५६	३७४	२	३७६		६४	३११	१		३७६	१७	४९	१५८	१४०	१२	३७६
५	२३९	५३	१२३८	१३७४	२६१२	२४०	२९१	१	२९२	३०	११५	८६	४५	१६	२९२	२६	४९	११८	७९	२०	२९२
६	१२९	१३	८०८	९४९	१७५७	१२९	१४१	१	१४२		७	२०	५२	६३	१४२	८	२६	१०३	३	२	१४२
७	८३	१९	३५०	३८६	७३६	९२	१०२		१०२	४	३७	५२	९		१०२	३	२४	४६	२४	५	१०२
८	१७८	२८	८८३	१०१८	१९०१	१९१	२०५	१	२०६	२८	७६	६५	२४	१३	२०६	६	३९	१२८	३०	३	२०६
जम्मा	२०५७	१६९	१००५०	१०३०६	२०३५६	२००९	२२१९	७	२२२६	६९	६६०	११२७	२६४	१०६	२२२६	९८	३२२	१००२	७२१	८३	२२२६

वार्ड नं	जातिगत विवरण									के कारण ले फर्किनु भयो								वैवाहिक अवस्था				फेरी विदेश जाने सोंचमा हुनुहुन्छ ?	
	अन्य	अल्पसंख्यक (नटुवा लगायत)	तराई जनजाति	तराई दलित	पहाडी जनजाति	पहाडी ब्राम्हण	माझी	मुस्लिम	जम्मा	अन्य	कम्पनी टुटेर	कोरोना बाहेक अन्य स्वास्थ्य समस्या भएर	कोरोनाले गर्दा कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	कोरोनाले गर्दा राजिनामा दिएर सुरक्षित हुन र परिवारसँग रहन	मेडिकल फेल भएर	सम्झौता सकिएर	जम्मा	अविवाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध विच्छेद	नजाने	जाने सोंचमा छु
१	१७	१	१८८	७६		३		१७६	४६१	३६	१६	१	३	५	२६	३७४	४६१	१०		४५०	१	३७६	८५
२	४४	२	८५	५३				२०९	३९३	२	७	७	१०	१०३	२	२६२	३९३	३०		३६२	१	१७२	२२१
३	१	२	१६८	३१	१	२	१	४८	२५४	६	२					२४६	२५४	२१	३	२२९	१	५२	२०२
४	१		७१	३९		२३		२४२	३७६	९२						२८४	३७६	४१		३३५		३७५	१
५	१९		१४९	८०		१		४३	२९२	३६	१३	१०	३	३	११	२१६	२९२	५७		२३४	१	९३	१९९
६	१		७३	२८				४०	१४२	४	२	१	१		१	१३३	१४२	२	१	१३४	५	११४	२८
७	१६		४९	१९				१८	१०२	६	५	४	२	१	१	८३	१०२	९		९३		५९	४३
८	२५		९१	५३	१			३६	२०६		२				५	१९९	२०६	३०		१७६		२८	१७८
जम्मा	१२४	५	८७४	३७९	२	२९	१	८१२	२२२६	१८२	४७	२३	१९	११२	४६	१७९७	२२२६	२००	४	२०१३	९	१२६९	९५७

वार्ड नं	गएको देश										आजभोली के गर्दै हुनुहुन्छ								
	अन्य देश	ओमान	कतार	कुवेत	बहराइन	भारत	मलेशिया	यु.ए.ई./दुबई	साउदी अरब	जम्मा	अन्य व्यवसाय गरिहेको	कृषि पेशा गरिहेको	जागिर गरिहेको	पशुपालन	बेरोजगार तथा जागिरको खोजिमा	विदेश जानलाइ कुरिहेको	स्वरोजगार गरिहेको	होटल व्यवसाय गरिहेको	जम्मा
१	१३	१३	७५	१६	१०	१८६	६७	४७	३४	४६१	३२	२१	१७	२	९६	५४	२३०	९	४६१
२	२		२६१	१		८५	१२	५	२७	३९३	२२	१५२	६	१	१		२११		३९३
३	१		७६	१	१	९३	३५	३६	११	२५४	२	६३	१	१	१३	१६९	२	३	२५४
४			२२२			१०२		८	४४	३७६	७	४		१	३५५	२	२	५	३७६
५			४९			२१४	९	५	१५	२९२		६	१		१७४	९४	१७		२९२
६			७६	१		४६	६	१	१२	१४२	७	१३२		१	२				१४२
७	१		३९	४		३५	१३	४	६	१०२	८	७७	३		९	२	३		१०२
८			७५	३		९३	११	७	१७	२०६	१८	४७	८		३	१२७	३		२०६
जम्मा	१७	१३	८७३	२६	११	८५४	१५३	११३	१६६	२२२६	९६	५०२	३६	६	६५३	४४८	४६८	१७	२२२६

वार्ड नं	सिप सिकेर जानु भएको थियो वा विदेशमा रहँदा सिकेको सीप																				सिप परिक्षण बारे जानकारी हुने संख्या			
	अन्य	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	छैन	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	वेटर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्सर	हाउस किपिंग	जम्मा	गराइसके	थाहा छ वा थियो तर नगराउने	थाहा छैन वा थिएन अब गराउने सोंचमा छु	जम्मा
१	१४	६		२	५	५	१	१०	४००	१	२	२	१	२	१	४	१	१	३	४६१		७२	३८९	४६१
२									३९३											३९३			३९३	३९३
३		२	५						२४२	५										२५४	२	२०८	४४	२५४
४							३		३७३											३७६		१	३७५	३७६
५	५	२							२८३	१						१				२९२	१		२९१	२९२
६									१४१									१		१४२			१४२	१४२
७		१	१	१					९९											१०२			१०२	१०२
८	२							२	१९२	८	१				१					२०६	१०	१९	१७७	२०६
जम्मा	२१	११	६	३	५	५	४	१२	२१२३	१५	३	२	१	२	२	५	१	२	३	२२२६	१३	३००	१९१३	२२२६

वार्ड नं	व्यवसाय शुरु गर्ने योजना भएका व्यक्तिको संख्या												
	अन्य	कुखुरा पालन	गाईपालन	छैन	डेरी सचालन	तरकारी खेती	फलफुल खेती	यहि रोजगार गर्ने	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	व्यापार	सरकारी जागिर	जम्मा
१	२३	१७	५	३२५		३	४	२४	३	४	५३		४६१
२				३९३									३९३
३				२५३				१					२५४
४	४१	१		२०	१			१४५		२	१६४	२	३७६
५	९	१	१	२७३		१		२			१	४	२९२
६	३			१३९									१४२
७	१			९८		२		१					१०२
८		१		१८६						१८	१		२०६
जम्मा	७७	२०	६	१६८७	१	६	४	१७३	३	२४	२१९	६	२२२६

वार्ड नं	व्यवसाय गरिरहेका व्याक्तिको संख्या										
	अन्य	कुखुरा पालन	केहि पनि छैन	गाईपालन	डेरी संचालन	तरकारी खेती	फलफुल	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	व्यापार	होटल व्यवसाय
१	३५	१४	३५५	३	२	४	३	४	३७	२	२
२	३		३९०								
३			२५२						१		१
४	९	१	३५१				१		९		५
५	७		२८१	१	१				१	१	
६			१४१							१	
७	५		९७								
८		२	१७७	४				२२	१		
जम्मा	५९	१७	२०४४	८	३	४	४	२६	४९	४	८

वार्ड नं	व्यवसाय प्रबर्धनको लागि स्थानीय सरकार तथा विभिन्न निकायबाट प्राप्त सहयोगको विवरण							व्यवसाय शुरु गर्न वा प्रबर्धनको लागि कुनै निकाय, स्थानीय सरकार सँगको अपेक्षा							व्यावसाय शुरु गर्न वा प्रबर्धनको लागि कस्ता खालका अप्ठ्याराहरु छन्											
	अन्य	छैन	तालिम	नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा	व्यावसाय दर्तामा छुट	सामग्री सहयोग	तालिम प्रविधि सहयोग	तालिम	त्यस्तो खास छैन	नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा	प्रबिधि सहयोग	व्यवसाय दर्तामा छुट	सामग्री सहयोग	जम्मा	अनुदान	कच्चा सामग्रीको कमी	केहि व्यावसाय गरेको छैन	तालिम	त्यस्तो अप्ठ्यारो छैन	नीतिनियम	प्रविधिक सहयोगको कमी	बजार व्यवस्थापन	बजेटको अभाव	यातायात तथा ढुवानी	सिचाई	जम्मा
१	४	४११	१६	१०६	२०	४३	४	५	३४२	७०	८	१९	१७	४५६	४	३५	२३४	६	५	७	११४	११	२७	१७	१	४६१
२	०	१६		०	०	०	०		३९३					३९३	९		३४३	७	१						३३	३९३
३	०	२४९		०	२	२	२		२५२		२			२५४			२५३						१			२५४
४	३	३६१		९	१	०	२	९९	२१०	४०	१३	११	३	२७७	५		३५४		४	३	६	१	३			३७६
५	०	२९१		१	०	०	०		२९१	१				२९२	१		५७		७०		३		१६०		१	२९२
६	०	१४१		२	०	०	१	१	१४१					१४१			१४२									१४२
७	०	१०२		१	०	०	०	१	९६	५				१०१			९३				४	१	१	१	२	१०२
८	०	२०५		१	०	०	०		२०३	१		१	१	२०६			१८४		१			१	२०			२०६
जम्मा	७	१७७६	१६	१२०	२३	४५	९	१०६	११२८	११७	२३	३१	२१	२२२६	१९	३५	१६६०	१३	८१	१०	१२७	१४	२१२	१८	३७	२२२६

१. वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरेपछि वैदेशिक रोजगार विभागको वेवसाइट www.dofe.gov.np

मा गई वैदेशिक रोजगारीको खोजी बाट महिला वा पुरुषको लागि सम्बन्धित देश र पेशा अनुसार काम, तलब र डिमाण्डको विवरणका साथै म्यान पावर कम्पनीको सम्पर्क ठेगाना हेर्न सकिन्छ ।

२. वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा अनिवार्य रुपमा सीप तालिम लिनुपर्दछ । सीप तालिम लिई वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा हुने फाइदाहरुः

- तलब तथा सुविधा बढी पाउन सकिन्छ र सुरक्षित भइन्छ ।
- काम गर्न सहज हुन्छ र काममा सम्मान प्राप्त हुन्छ । जसले गर्दा कामदारको वृत्ति विकासमा सहयोग पुग्दछ । स्वदेश फर्केर पनि सीपको सदुपयोग गर्न सकिन्छ ।
- सीप तालिम नलिईकन नक्कली प्रमाण पत्र लिनु हुँदैन, सीप सहितको सक्कली प्रमाण पत्रले मात्र विदेशमा काम गर्नलाई सहयोग गर्दछ ।

उपलब्ध निःशुल्क सीप तालिमहरु

- सुरक्षित आप्रवासन (सामी) परियोजनाले **पुरुषका लागि** किचन हेल्पर, वेल्डर, स्टिल फिक्सर, पाइप फिटर, स्याण्ड ब्लास्टिङ्ग तथा स्प्रे पेन्टिङ्ग, सटरिङ्ग कार्पेन्टर, स्काफोल्डर, प्लम्बर, इन्डष्ट्रियल इलेक्ट्रीसियन, मेशन जस्ता विषयमा र **महिलाका लागि** गार्मेन्ट मेसिन अपरेटर र हाउसकिपिङ्ग/क्लिनर मा खान बस्न सुविधा सहितको निःशुल्क ३० दिने तालिम उपलब्ध गराइरहेको छ ।
- वैदेशिक रोजगार बोर्डले समेत विभिन्न ट्रेड (विषयमा) निःशुल्क सीप तालिम उपलब्ध गराउँदछ ।
- तालिममा जीवन उपयोगी सीप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी जानकारी समेत दिइन्छ ।
- निःशुल्क सीप तालिमको बारेमा आप्रवासी स्रोत केन्द्र, वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा, श्रम कल सेन्टर(११४१) बाट थप जानकारी लिन सकिन्छ ।

३. श्रम स्वीकृति (श्रम गर्ने) : विदेशमा काम गर्न जाँदा भिजिट भिसामा जानु हुँदैन । अनिवार्य रुपमा श्रम स्वीकृति लिएर मात्र जानु पर्दछ ।

- श्रम स्वीकृति लिएपछि वैदेशिक रोजगारी बढी सुरक्षित हुन्छ । समस्या परेका बेला उद्धार, बिमा र आर्थिक सहायता पाउन सकिन्छ (तीन वर्ष सम्मको लागि श्रम गर्दा कल्याणकारी कोषमा बुझाईने १५ सय रुपैंयाले कामदारलाई अफठ्यारो परेका बेला आर्थिक सहायताको हकदार बनाउँछ) ।
- श्रम स्वीकृति बिनाको वैदेशिक रोजगारी गैरकानूनी मात्र होइन असुरक्षित पनि हुन्छ ।
- श्रम स्वीकृति अनलाईनबाट गरिन्छ र अनलाईन फारम भर्दा प्राप्त हुने युजर आइडी र पासवर्डलाई सुरक्षित र गोप्य राख्नुपर्दछ । श्रम स्वीकृति लिंदाको युजर आइडी भनेको तपाईंको सवैभन्दा नयाँ पासपोर्ट नम्बर हुन्छ ।
- श्रम स्वीकृतिको अवस्था थाहा पाउन, अर्को पटक पुनः श्रम स्वीकृति लिन वा कानूनी सहयोगको लागि यो उपयोगी हुन्छ ।

४. स्वास्थ्य परिक्षण

- वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारले नेपाल सरकारबाट स्वीकृति प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाबाट स्वास्थ्य परिक्षण गराउनु पर्दछ । स्वास्थ्य परिक्षण गर्ने संस्थाहरुको सूचि विभागको वेवसाइट www.dofe.gov.np बाट हेर्न सकिन्छ ।
- स्वास्थ्य परिक्षण नक्कली भएमा जोखिम हुन्छ र विदेशबाट फिर्ता पठाइन्छ ।

५. बिमा

- वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारले वैदेशिक रोजगार विभागमा सूचीकृत बिमा कम्पनीबाट बिमा गराउनु अनिवार्य छ । बिमा प्रक्रिया अनलाईन मार्फत पनि गर्न सकिन्छ ।

६. अभिमुखीकरण तालिम

- वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारले वैदेशिक रोजगार विभागमा सूचीकृत तालिम प्रदायक संस्थाबाट अनिवार्य पूर्व-प्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम लिई त्यसको प्रमाणपत्र लिनुपर्दछ ।
- एकपटक अभिमुखीकरण तालिम लिई वैदेशिक रोजगारीमा गएका कामदारले सोही मुलुकमा कामका लागि जाँदा पुनः अभिमुखीकरण तालिम लिनुपर्दैन ।

७. रसिद वा भरपाई

- श्रम स्वीकृति लिंदा प्राप्त हुने युजर आइडी र पासवर्डलाई पनि आफूसँग र परिवारसँग सुरक्षित राख्नुपर्दछ ।
- कानूनी सहायता तथा क्षतिपूर्ति/आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न यस्ता कागजपत्रहरुले प्रमाणको काम गर्दछ ।

८. नेपालकै विमानस्थलको प्रयोग

- वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा नेपालकै विमानस्थल प्रयोग गर्नुपर्दछ ।
- भारत लगायत अन्य मुलुकको बाटो भएर जाँदा ठगीमा पर्ने, अलपत्र पर्ने सम्भावना हुन्छ ।
- अन्य मुलुकको विमानस्थल प्रयोग गरी जानुपरेमा पनि वैदेशिक रोजगार विभागबाट अनिवार्य रुपमा स्वीकृति लिनु पर्दछ ।

९. सहयोग गर्ने संस्थाहरुबारे जानकारी लिने

- वैदेशिक रोजगारीको लागि श्रम स्वीकृतिको लागि आवश्यक संघसंस्थाहरुः रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर कम्पनी), अभिमुखीकरण प्रदान गर्ने संस्था, बिमा कम्पनी, पैसा बुझाउने बैंक, मेडिकल गर्ने स्वास्थ्य संस्था तथा रोजगार व्यवसायीका शाखाहरु । यस्ता सम्बन्धित निकायहरुको विवरण वैदेशिक रोजगार विभागको वेवसाइट www.dofe.gov.np बाट प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
- नेपालमा रहेको वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित सहयोगी सरकारी निकायहरु, गैर सरकारी संस्थाहरु, आफू जान लागेको देशमा रहेका नेपाली दूतावास र नेपाली संघ संस्थाहरुको नाम, ठेगाना र सम्पर्क नम्बर आफूसँग सुरक्षित राख्नुपर्दछ र आफ्नो घर परिवारको सदस्यलाई पनि दिनुपर्दछ । यस्ता ठेगाना वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी काम गर्ने संस्थाहरु, जस्तैः श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय, वैदेशिक रोजगार बोर्ड, वैदेशिक रोजगार विभागका वेवसाइट तथा फेसबुक पेज र श्रम कल सेन्टरबाट पनि प्राप्त गर्न सकिन्छ । यसो गरेमा समस्या परेका बेला उनीहरूलाई सम्पर्क गरी सहयोग लिन सकिन्छ ।

१०. पुनः श्रम स्वीकृति

- वैदेशिक रोजगारीमा गएका कामदारले श्रम स्वीकृतिमा उल्लेखित अवधि भन्दा बढी समय विदेशमा रहनु हुँदैन ।
- श्रम स्वीकृतिको अवधि समाप्त भई पुनः सोही मुलुकमा काम गर्ने भएमा पुनः श्रम स्वीकृति लिनुपर्दछ ।
- पुनः श्रम स्वीकृति https://feims.dofe.gov.np/Common-Login.aspx मा गई लिन सकिन्छ ।
- एकपटक पनि बायोमेट्रिक नगरेकाको हकमा पुनः श्रम स्वीकृति वैदेशिक रोजगार कार्यालय, काठमाडौं लगायत विराटनगर, जनकपुर, पोखरा, बुटवल, सुर्खेत र धनगढीस्थित श्रम तथा रोजगार कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
- पुनः श्रम स्वीकृति नगरिकन भिषा र करारको म्याद थप गरेर काम गर्दा दुर्घटनामा परेमा वा मृत्यु भएमा वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट आर्थिक सहायता र नेपालमा बिमा कम्पनीबाट पाईने क्षतिपूर्ति वापतको रकम प्राप्त गर्न सकिँदैन ।

११.श्रम स्वीकृति जाँच गर्ने तरिका

क) वेवसाइटबाट : वैदेशिक रोजगार विभागको वेवसाइटमा गई पासपोर्ट नं मार्फत हेर्न सकिन्छ ।

ख) मोबाइलबाट पनि एस. एम. एस. गरेर तुरुन्तै थाहा पाउन सकिन्छ । मोबाइलबाट श्रम स्वीकृति जाँच गर्ने तरिकाः

- मोबाइलको म्यासेज बक्स मा पि.पि (PP) टाईप गरी एक स्पेस दिई राहदानी नम्बर टाईप गर्ने र ३४००१ मा पठाउने (सेण्ड) गर्ने ।
- श्रम स्वीकृति भएको भएमा काम/पद, काम गर्ने कम्पनी, जान लागेको देश, श्रम स्वीकृति जारी भएको मिति, तलब, लागत खर्च र रोजगार व्यवसायी (म्यनपावर कम्पनी) को बारेमा मोबाईल एस. एम. एस.मार्फत जानकारी पाउन सकिन्छ ।

१२. वैदेशिक रोजगारी मोबाईल एप्लिकेसन

- वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारलाई लक्षित गरी बनाइएको 'वैदेशिक रोजगारी' नामको मोबाईल एप्लिकेसन मोबाईलमा डाउनलोड गरी वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित सूचना तथा सहयोग प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
- यस मोबाईल एप्लिकेसनको माध्यमबाट वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना र गुनासा, म्यानपावर कम्पनी, अभिमुखीकरण तालिम प्रदायक संस्था, पुनः श्रम स्वीकृति तथा भाषा ज्ञान (अरविक, मले, अङ्ग्रेजी, नेपाली) लगायतका विषयमा आधिकारीक जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

१३. विदेशमा पुगीसकेपछि ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु

- आफू गएको देशको भाषा, धर्म र संस्कृतिको सम्मान गर्नुपर्दछ ।
- आफ्नो पासपोर्ट वा परिचय पत्र (ID Card) सँधै साथमा राख्नुपर्दछ । अन्यथा प्रहरीले कुनै पनि बेला पक्राउ गर्न सक्छ ।
- विशेष गरी अत्याधिक गर्मीमा काम गर्दा प्रशस्त मात्रामा पानी पिउनु पर्दछ । बाहिर काम गरेर फर्किएपछि कोठामा बस्दा वा राति सुत्दा ए.सी. धेरै चिसो बनाउनु हुँदैन ।
- आफ्नो स्वास्थ्य र शारीरिक क्षमता भन्दा बढी ओभरटाईम काम गर्नु हुँदैन र यसो गर्न सके हार्ट अट्याक तथा आकस्मिक दूर्घटना हुनबाट बच्न सकिन्छ ।
- विदेशमा धेरै नेपालीहरु सडक दुर्घटनमा परि घाईते हुने गरेका छन् । कतिको त ज्यान समेत जाने गरेको छ । त्यसैले जहाँ पायो त्यहाँबाट बाटो काट्नु हुँदैन । जेब्रा क्रस भएको ठाउँबाट हरियो रंगको ट्राफिक बत्ती बलेपछि मात्र बाटो काट्नुपर्दछ ।
- अरुको लहैलहैमा लागेर कम्पनी बन्द तथा हड्ताल गर्ने वा त्यस्तो क्रियाकलापमा सरिक हुनु हुँदैन । खाडी मुलुकहरु र मलेसियामा बन्द तथा हड्ताल गैर कानूनी हुन्छ ।
- खाडी मुलुकहरुले प्रतिवन्ध लगाएका चीज तथा वस्तुहरु ती मुलुकहरुमा लैजान, खान र बिक्री गर्न पाइँदैन । त्यस्ता कार्यमा संलग्न भएको पाइएमा ठूलो रकमको जरिवाना र जेल सजाय समेत हुन सक्दछ ।
- आफूखुसी काम छाडे वा कम्पनी बाट भागेमा कानूनी हिसावले अवैधानिक र असुरक्षित भइन्छ । यसरी अवैधानिक हुनु भनेको सजायको भागिदार हुनु हो । साथै कामदारले पाउनुपर्ने अधिकार र सेवा सुविधाबाट बञ्चित हुनु पनि हो ।
- कुनै पनि समस्या परेमा तुरुन्तै सहयोगी निकायहरु जस्तै-नेपाली दुतावास, सरकारी निकाय, संघ तथा संस्था, श्रम कल सेन्टर वा आप्रवासी स्रोत केन्द्रमा सम्पर्क गर्नु पर्दछ ।

१४. वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी थाह पाउनुपर्ने केही कानुनी कुराहरु

- गन्तव्य मुलुक पुगेपश्चात स्वस्थ्यको कारणबाट अयोग्य भई नेपाल फर्कनुपरेमा नेपाल आएको मितिले ९० दिनभित्र क्षतिपूर्तिको लागि वैदेशिक रोजगार विभाग वा बोर्डमा निवेदन दिनुपर्दछ । त्यसका लागि गन्तव्य मुलुकमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्दाको स्वस्थ्य प्रतिवेदन र आफू विदेश जाँदाका सम्पूर्ण कागजातहरु पेश गर्नुपर्दछ ।
- श्रम स्वीकृतिको अवधिभित्र दूर्घटनामा परेमा वा मृत्यु भएमा वैदेशिक रोजगार बोर्ड र सम्बन्धित बिमा कम्पनीबाट आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सकिन्छ । स्थानीय तहबाट समेत निवेदन दिन सक्ने व्यवस्था छ ।